

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Första Kammaren. N:o 36.

Fredagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne april.

Vid föredragning af statsutskottets nedannämnda, under gårdagen bordlagda memorial:

n:o 74, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande framställningar i fråga om uppförande af nya kasernetablissemment m. m., samt

n:o 75, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående öfverflyttning till allmänna indragningsstaten af åtskilliga lärares aflöning samt rörande understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna läroverken under förfall på grund af sjukdom,

godkändes de föreslagna voteringspropositionerna.

Herr talmannen tillkännagaf, att efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen skulle anställas vid kamrarnes sammanträden den 5 i denna månad öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som dessförinnan blifvit af bada kamrarne godkända.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 26, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 22, angående villkoren för tillverkning af bränvin.

*Höjning af
bränvinstill-
verkningsaf-
giften m. m.*

Herr Larsson, Liss Olof: När kammaren med stor majoritet eller rättare utan votering afslog bevillningsutskottets betänkande om höjning af kaffetullen samt också utan votering återremitterade utskottets afstyrkande af förslaget om höjning af skatten på tillverkning af bränvin, och äfven Andra Kammaren vidtog samma åtgärd, var det väl dermed meningen, såvidt jag förstår, att Riksdagen önskade, att

*Höjning af
bränvinstill-
verkningsaf-
giften m. m.*
(Forts.)

skatten på bränvin skulle vara det medel, som skulle tillgripas för att fylla hvad som erfordras i statens inkomster för att täcka dess utgifter. Utskottet har dock nu inkommit med ett betänkande i anledning af denna återremiss, deri utskottet å nyo afstyrker motionen, men detta afstyrkande har skett på grund af formella skäl, därför att Andra Kammaren af ett märkvärdigt förbiseende glömt att återremittera den punkt i utskottets betänkande, som handlar om höjning af tullen å spritvaror, och af det skälet kunde utskottet icke tillstyrka motionen äfven efter återremissen. Då emellertid Första Kammaren återremitterat betänkandet äfven i fråga om tullen, och denna fråga således står öppen, och det äfven kan blifva Riksdagens beslut dervidlag, finnes deri icke något hinder för höjande af skatten på tillverkning af bränvin. I en reservation, bifogad utskottets betänkande, hafva äfven de flesta af bevilningsutskottets ledamöter från Första Kammaren tillstyrkt bifall till motionen på det sätt, att skatten höjts med 5 öre i stället för med 10 öre. Jag har icke kunnat finna något skäl, hvarför man just skulle stanna vid 5 öre. Det synes mig, som om en förhöjning af 10 öre skulle vara behöflig, om man skulle kunna vinna det mål, man afser, nemligen att undvika statsbrist och ytterligare tilläggsbevilning utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna. En höjning med 5 öre synes mig vara alltför obetydlig både ur synpunkten att befordra nykterheten, och därför att den dermed afsedda ökningen af statens inkomster inskränker sig till en obetydlighet, då man vet, att större delen af det behof af bränvin, som förefinnes, redan finnes tillverkad och kommer att beskattas med den lägre skatten eller den skatt, som nu är rådande. Jag föreställer mig därför, att, när kammaren återremitterade utskottets förslag, kammaren afsåg höjning af skatten till 10 öre, hvilket jag äfven för min del då förordade.

Jag ber nu få framställa det yrkandet, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan i första punkten, måtte bifalla den af herr Cavalli m. fl. afgifna reservationen, dock så, att i 10 §, der det af utskottet föreslås att skatten skulle höjas till 55 öre, denna siffra måtte höjas till 60 öre, liksom jag beträffande mom. 3), der det heter: »Vid utförsel af bränvin må, efter hvad särskildt finnes stadgadt, åtnjutas restitution med 56,1 öre för hvarje liter renadt och med 55 öre för hvarje liter icke renadt bränvin af normalstyrka», föreslår den ändringen, att siffran 56,1 öre måtte höjas till 61,1 och siffran 55 måtte höjas, äfven den, till 60 öre, det är således 10 öres förhöjning i stället för af reservanterna föreslagna 5 öres förhöjning.

För öfrigt yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Cavalli: Utskottet har här varit ute på en mycket svår väg. Det hade tre skatteobjekt att välja på. Vi redogjorde vid sakens behandling törra gången, hvarför utskottet stannat vid förslag om förhöjd tull å kaffe och kaffesurrogat. Riksdagens båda kamrar afslogo utskottets hemställan i denna del, och under den förda diskussionen uppfattade en stor del af utskottets ledamöter saken, som om Riksdagen i stället ville höja tillverkningsafgiften på bränvin. Det är med stöd af en sådan uppfattning, som reservanterna inom utskottet nu framlagt sitt förslag. Vål är det sant, att frågan om förhöjning i

tullen å tobak jemväl förekom, men man öfvergaf den tanken, därför att förhöjning i tullen på tobak med 10 procent icke skulle inbringa afsevärdt belopp. Hela tullinkomsten på tobak utgör 3,700,000 kronor, och en tullförhöjning af 10 procent skulle således endast inbringa 370,000 kronor. Vidare hade det varit önskligt och lämpligt, att, om man skall höja tullen å tobak, frågan jemväl om accis å tillverkningen derå eller möjligen om monopol för staten undersökts. Jag är öfvertygad, att ingen finansminister, som vid kommande behof af skatter tager detta i betraktande, lär underlåta att egna denna fråga den noggranna pröfning och utredning, som af *honom* kan åstadkommas men icke af *utskottet*. Återstod det då för oss icke någon annan utväg att tillgripa än höja bränvinstillverkningsafgiften? Jo, det kunde finnas ännu en, och det är ytterligare förhöjning af tilläggsbevillningen. Var det *det*, som Riksdagen med sin återremiss åsyftade, hade Riksdagen haft tillfälle att säga det tydligare, än som skedde för några dagar sedan. Utskottet har ännu icke behandlat frågan om tilläggsbevillning, så att det möter icke något hinder att på den vägen fylla behovet, men för min del — det säger jag ifrån — biträder jag aldrig med min röst att höja tilläggsbevillningen utöfver det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet, 100 procent. Redan denna siffra är för mig så hög och afskräckande, att en höjning deröfver måste förutsätta helt andra förhållanden än de fredliga, hvori vi nu lefva. Det var på den grund, som jag i min reservation, jemte 8 kamrater från denna kammare, tillstyrkte en förhöjning i bränvinstillverkningsafgiften med 5 öre, ett belopp som för fyllande af behovet är tillräckligt. Jag skulle på det hela taget icke hafva mycket emot att instämma i den siste talarens yrkande, derest jag icke vore fullkomligt förvissad, att en så stor skatte-tillökning, som han föreslagit, icke för närvarande är behöflig; och jag ber att få tillägga, att om det till ett annat år skulle visa sig nödvändigt att något höja bränvinstillverkningsafgiften, kan Riksdagen då tillgripa detta medel.

På grund af dessa i korthet anförda skäl anhåller jag, herr talman, om proposition på bifall till det af mig med flera reservanter framställda yrkandet i reservationen, som återfinnes å sid. 6 i utskottets betänkande.

Herr Wieselgren: Jag förbiser visst icke det nära sammanhang, som bränvinsbeskattningen och den tillernade maltdrycksbeskattningen hafva till hvarandra. I närvarande stund begagna rusdryckskonsumenterna öl såsom surrogat för bränvin, och det har redan faktiskt gestaltat sig så, att ölet är en privilegierad rusdryck i förhållande till bränvinet. Jag har därför under flera års tid oafslätligen vid hvarje tillfälle sökt erinra vederbörande om nödvändigheten att snarast möjligt införa maltdrycksbeskattning, och jag skulle äfven med största tillfredsställelse hafva sett, om det redan färdiga förslaget i detta syfte i år understälts Riksdagens behandling för att då kunna hafva bragts till, som jag hoppas, ett lyckligt resultat. Då nu emellertid så icke skett, och då det icke tyckes vara någon förhoppning, att det skall komma att under denna riksdag ske, så, ehuru jag erkänner såsom befogad den siste talarens anmärkning, att det ovilkorligen vore det nyttigaste, att båda

Höjning af
bränvinstill-
verkningsaf-
giften m. m.
(Forts.)

*Höjning af
bränvinstill-
verkningsaf-
giften m. m.*

(Forts.)

dessas frågor, om förhöjning af skatten på bränvin och om skatt på maltdrycker, samtidigt komme till afgörande, är dock, enligt min öfvertygelse, ingenting som hindrar, att man vid detta tillfälle bifaller yrkandet om höjning af bränvinsbeskattningen, utan att man samtidigt förehar frågan om maltdrycksbeskattningen. Då denna uppfattning redan på sätt och vis godkänts derigenom att Första Kammarens utskottsledamöter slutit sig till en förhöjning af bränvinsskatten, anser jag att principiella betänkligheter härvidlag icke må göra sig gällande; vi må blott tillse huruvida det är praktiskt att höja skatten med 5 eller 10 öre. För min del står jag på samma ståndpunkt som den förste talaren. Jag anser, att det vore synnerligen lämpligt att höja skatten med 10 öre, och jag skall därför, herr talman, be att få instämma i både hans yrkande och hans motiv därför.

Herr af Burén: Då jag deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet och icke i riksdagens sista timma kunnat förmå mig biträda den reservation, som af mina kamrater i denna kammare afgifvits, ber jag, herr talman, att få yrka afslag å såväl reservationen som motionen.

Herr vice talmannen: Som denna fråga mycket nära berör statsregleringen, i hvars behandling inom utskottet jag om några dagar kommer att deltaga, har jag ansett mig böra för några ögonblick taga kammarens tid i anspråk och uttala mig i frågan. Jag får till en början säga, att jag anser den fruktan för minskade statsinkomster, som uttalats, måhända vara öfverdrifven. Hvad angår accisen på hvitbetssocker-tillverkningen och det belopp, den kan inbringa, tror jag nog, att den angifna siffran af 44,000 tunnland, som man uppgifvit komma att blifva till hvitbetsodling använda, kan vara riktig, men jag föreställer mig, att en stor del af denna jord för första gången begagnas till hvitbetsodling och att skörden därför bör beräknas mindre än man gjort, och med kännedom dessutom om huru hvitbetsodlingen i början alltid lemnar betor med en mindre sockerhalt, tror jag att utbytet af råsocker beräknats för högt. Emellertid har ordet brist i statsregleringen uttalats, och detta är nog för att ej saken får lemnas utan uppmärksamhet. Vid sådant förhållande synes det mig alldeles klart, att Riksdagen i detta fall bör göra, såsom den alltid gjort, nemligen genom nya skatter söka ersätta en befarad budgetens minskning och på detta sätt betrygga statsregleringen. Så har Riksdagen alltid förut gjort, och jag är öfvertygad, att Riksdagen äfven detta år kommer att så göra, ty ett sådant förfaringsätt innebär icke endast trygghet för att budgeten blifver tillfredsställande uppgjord, utan äfven en annan fördel vinnes, som icke bör lemnas å sido. Svenska statens kredit är, det veta vi, synnerligen god, och detta förhållande beror, såsom jag tror, i väsentlig grad derpå, att Riksdagen alltid reglerat budgeten, så att den väl kunnat försvaras. Har detta alltid varit af vikt, framträder vigten häraf ännu mycket skarpare, då vi veta, att nästkommande år 1895 af svenska statsskulden kan konverteras icke mindre än 110 à 120 millioner, och att hvarje $\frac{1}{10}$ procent lägre effektiv ränta gör en minskning i statsutgifter af 110 à 120,000 kronor. Således,

allt som kan göras för att visa Riksdagens beredvillighet att vidhålla den gamla regeln att vid behof stärka budgeten, detta bör naturligtvis också nu ske.

Angående val af sättet för regleringens åstadkommande är det af föregående talare framhållet, att det kan ske antingen genom bifall till en förhöjning af bränvinsskatten eller ock genom en ytterligare tilläggsbevillning. Det är den fråga, som nu ligger närmast och här egentligen torde ifrågakomma att pröfva. Att man icke bör försöka genom någon förändring af de föreslagna beräkningarne få staten att gå ihop, torde framgå af hvad jag redan anfört. Af dessa tvenne andra sätt att antingen höja tilläggsbevillningen eller ock höja bränvinsskatten, hyser jag de största betänkligheterna mot den första åtgärden. Hvad än må sägas om en inkomstskatts natur att direkt träffa förmögenheten, måste vi litet hvar erkänna, att med den nu gällande bevillningsförordningen motsvarande skatt hos oss icke fullständigt träffar efter skatteförmågan, utan att hvad den träffar ofta mycket mer är innehafvandet än egandet. Den som innehar en stor egendom med stor skuld måste dock skatta efter egendomens kapitalvärde, ehuru på grund af den å egendomen liggande skulden skatteförmågan icke uttryckes genom dess taxeringsvärde. Jag tror därför, att vi icke böra gå vidare på denna väg för att vinna jemvigt i budgeten, och då återstår endast den andra eller att höja bränvinsskatten. Jag föreställer mig då, att om denna nu skulle höjas, och meningen är att nästa år i sammanhang med ölskatten ytterligare höja densamma, det är vida bättre och lämpligare att genast taga steget fullt ut på en gång. Det är visserligen sant, att det belopp, som för tillfället behöfves, uppgår till endast omkring 1,500,000 kronor, och att detta skulle vinnas genom en förhöjning af bränvinsskatten med 5 öre per liter, men det torde observeras att man i fall af en förhöjning med 10 öre per liter har att välja på tvenne vägar, antingen att på grund af de ökade tillgångarne nedsätta tilläggsbevillningen, hvars natur jag nyss yttrade mig om, eller ock låta öfverskottet verka nedsättning i förslagsberäkningarne, hvilket förfaringssätt i första hand torde tagas i betraktande, då vi känna, att förslagsberäkningarna för en hel del utgiftsposter äro alldeles för låga. Jag får därför förena mig med det af herr Liss Olof Larsson framställda förslaget och således yrka bifall till den af ofvannämnde talare gjorda hemställan.

Herr Alin: Här uttalades under plenum i ondags afton af en talare ett beklagande öfver det sätt, hvarpå ärendena hopats och öfver att de måste i sådan hast afgöras, att man i många fall icke hinner vederbörligen sätta sig in i, knappast genomläsa betänkandena. Den ifrågavarande talaren tillskref detta förhållande någon brist i konstitutionen och anhöll att konstitutionsutskottet så snart som möjligt skulle komma in med förslag till förekommande af ett dylikt missförhållande. Det är emellertid icke blott på konstitutionen, som dylikt beror, utan äfven på sättet för *konstitutionens tillämpande*, och jag beklagar, att konstitutionen *tillämpas* på nu ifrågavarande sätt. — Emellertid — orsaken må nu vara hvilken som helst — äro vi nu så öfverhopade med betänkanden i alla möjliga fragor, att man ofta måste på rak arm

*Höjning af
bränvinstill-
verkningsaf-
giften m. m.*
(Forts.)

*Höjning af
bränvinstill-
verkningsaf-
giften m. m.*

(Forts.)

fatta sitt beslut, och hvad särskildt angår föreliggande betänkande, vill jag påpeka, att detta utdelades i förgår afton och sedan blifvit bordlagdt två gånger; och särskildt betecknande med afseende på den hast, hvarmed ärendena behandlas, är, att det icke hunnit på föredragningslistan föras öfver till de andra gången bordlagda ärendena, utan kvarstår bland dem, som blifvit en gång bordlagda, ehuru med en anteckning i kanten på föredragningslistan, att det blifvit tvenne gånger bordlagdt. Det är under sådana förhållanden för att fatta sitt beslut alldes nödvändigt att lita till de herrar och män, som sitta i utskottet och till den insigt och omsorg, hvarmed de handhaft ärendena; och det är för att man i nu förevarande fall skall kunna hafva sin mening fullt stadgad, som jag ber att till bevillningsutskottets ärade ordförande få rigta en fråga med anledning af det yttrande, som han afgaf under måndagens diskussion rörande kaffetullen. Här är nu fråga om åtgärder för att betäcka en brist i nästa års statsreglering, och det är naturligtvis af vigt, att åtgärderna verkligen tillföra statskassan de behöfliga inkomsterna. Jag minnes icke ordagrant det yttrande, som bevillningsutskottets ordförande afgaf vid ifrågavarande tillfälle, men så vidt jag erinrar mig, gick det ut på, att han icke ville vara med om ett förslag rörande en sådan beskattningsåtgärd, som den nu ifrågavarande, derför att vissa förhållanden förelåg, hvarigenom en dylik åtgärd skulle sakna effektivitet och således icke uppfylla det ändamål, som dermed afsåges. Då nu emellertid bevillningsutskottets ordförande jemte andra utskottets medlemmar föreslagit just den åtgärd, som han då ansåg icke vara praktisk, och då detta förslag framkommit utan motivering, har jag velat härmed sätta honom i tillfälle att förklara, på hvad sätt detta förslag står i öfverensstämmelse med det yttrande, han under nämnda debatt afgaf.

Herr Cavalli: Innan jag svarar den siste ärade talaren, vill jag i anledning af herr vice talmannens yttrande i fråga om de paräknade inkomsterna under 1895 af sockertullen och accisen af hvitbetssocker-tillverknigen än en gång här i kammaren uttryckligen betona, liksom äfven utskottet i sitt betänkande gjort, att beräkningen af hvad nyss nämnda tull och accis anses komma att lemna under år 1895 icke är uppgjord af utskottet, utan, på sätt af utskottets betänkande framgår, framlagts i en till utskottet lemnad promemoria, som icke stammar från utskottet. Om således dessa beräkningar måhända i något afseende visat sig icke öfverensstämma med verkligheten, så är det icke utskottets fel. Likaså är det tydligt, att man under nuvarande vanskliga förhållanden icke kan med säkerhet göra några beräkningar, och att man dervid gör klokt i att räkna lågt. Jag betonar således ännu en gång, att utskottet icke är ansvarigt för dessa siffror.

Till svar å den ärade talarens på upsalabanken anförande får jag säga, att jag här i min hand har uppteckning af det yttrande, på hvilket han syftade, och den passus han afsåg lyder ojusterad sålunda: »Hvad bränvinet beträffar, är det ju alldes riktigt och alltid tilltalande för känslan att tänka på lämpligheten af en skatteförhöjning å denna vara, men det är ej nog att saken teoretiskt ställer sig så — det fordras äfven, att åtgärden tillför statskassan penningar, men det

gör ej bränvinstillverkningen *för närvarande.*» Utskottet föreslog ock, att Riksdagen skulle använda kaffetullen, men då Riksdagen icke ville det, stod det icke i utskottets magt att förmå Riksdagen dertill. Då måste utskottet tillgripa en annan utväg, men om denna icke är lika så god som den första, råar icke utskottet därför. Hvad effektiviteten af förhöjd bränvinstillverkningsafgift beträffar, är det känt, att förbrukningen af bränvin under året uppgår till omkring 30 millioner liter. Jag nämnde under det plenum, på hvilket den ärade talaren syftade, att på nederlag finnes cirka 15,000,000 liter; detta är således förbrukningen för ett halft år eller icke fullt för den återstående delen af detta år. I fråga om inkomsterna för 1895 torde, under nuvarande förhållanden, om icke något oförutsedt inträffar och om reservanternas förslag antages, att förhöjningen må inträda redan den 1 juli, det antagandet kunna göras, att förhöjningen af bränvinstillverkningsafgiften under 1895 kommer att inbringa statskassan med 5 öre för liter 1,500,000 kronor och med 10 öre för liter 3 millioner.

Jag vidhåller det af mig redan gjorda yrkandet.

Herr Reuterswärd: Jag anser mig böra fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande som kan inträffa, för den händelse kammaren vare sig antager reservanternas förslag eller bifaller motionen. Såsom herrarne veta, har Andra Kammaren beslutat, att tullen på sprit och spritvaror skall oförändrad bibehållas. Huru skulle det te sig, om man t. ex. skulle höja tillverkningsskatten med 5 eller 10 öre, och tullen blefve oförändrad? Jo, det vore en premie för utländskt bränvin, och det är väl icke detta, som man vill åstadkomma. Man kan väl säga, att genom gemensam votering kan man förmå Andra Kammaren att frånträda sin åsigt och att således få ett gemensamt beslut, men att ställa sina beräkningar på en så oviss förhoppning som på den, huru en gemensam votering kan slå ut, har jag mycket stora betänkligheter mot.

Jag har velat nämna detta utan att göra något yrkande.

Herr vice talmannen: Då kammaren icke fattat beslut i fråga om tullen på bränvin, utan detta förekommer först i nästföljande utlåtande från bevillningsutskottet, så kan ju Första Kammaren, i full konsekvens med hvad kammaren i föreliggande fall besluter, sätta tull å spritvaror. Jag tror dessutom icke, att om kamrarne enas i afseende på *beskattningen* af bränvin, någon fara kan förefinnas derutinnan, att man ej skall komma öfverens i afseende på *tullen* för spritvaror, äfven om vägen dit skulle gå öfver en gemensam votering.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande utskottets hemställan i begge punkterna af förevarande utlåtande yrkats: 1:o att denna hemställan skulle bifallas; 2:o af herr *Cavalli*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation; och 3:o af herr *Larsson, Liss Olof*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte antaga sistnämnda förslag med den ändring i den föreslagna nya lydelsen af § 10 mom. 1 och 3 i gällande för-

*Höjning af
bränvinstill-
verkningsaf-
giften m. m.*

(Forts.)

Höjning af bränvinstillverkningsafgiften m. m. ordning angående vilkoren för tillverkning af bränvin, att i mom. 1 orden »55 öre» utbyttes mot 60 öre, och att i mom. 3 i stället för orden »56,1 öre» och »55 öre» sättes respektive 61,2 öre och 60 öre.

(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af herr Larssons förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition vid nämnda votering antaga bifall till utskottets hemställan och förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja.

Herr *Cavalli* äskade emellertid votering jemväl om kontrapositionens innehåll, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver bevillningsutskottets utlåtande n:o 26 antager bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits afslag å utskottets hemställan och bifall till det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 42.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 26 och antager det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservation, med den af herr Liss Olof Larsson påyrkade ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;
Nej — 53.

Föredrogs bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 27, i anledning af återremiss af 5 och 6 punkterna af utskottets betänkande n:o 20, angående vissa oafgjorda frågor rörande tullbevillningen.

Herr talmannen yttrade: Dessa frågor äro två. De återfinnas uti bevillningsutskottets betänkande n:o 20, först under 5 punkten, hvori hemställes, att herr von Strokirchs ifrågavarande motion icke måtte bifallas. Herr von Strokirchs motion afser förhöjning i tullen på tobak eller åsättande af lämplig accis på förbrukningen deraf. Den andra frågan afhandlas i 6 punkten, hvori hemställes, att icke heller herr Larssons förevarande motion, i hvad densamma angår tullbevillningen, måtte vinna Riksdagens bifall. Herr Larssons motion afser att jemte förhöjning af bränvinstillverkningsafgiften tillika höjning af tullen på spritdrycker skulle ega rum.

Jag hemställer, att kammaren behagade besluta, att bevillningsutskottets nu föredragna memorial skall på det sätt företagas till afgörande, att först föredrages utskottets hemställan i betänkandet n:o 20, punkten 5, angående herr von Strokirchs motion, hvarom kammaren har att fatta beslut, och sedermera föredrages utskottets hemställan i betänkandets 6 punkt, som handlar om herr Larssons motion, hvarom kammaren äfven har att fatta beslut.

Denna hemställan bifölls.

I följd häraf föredrogs

5 punkten i bevillningsutskottets betänkande n:o 20.

Herr Cavalli: Jag tillåter mig anhålla om bifall till utskottets hemställan, eller att herr von Strokirchs motion måtte varda afslagen.

Efter härmed slutad öfverläggning bifölls utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan.

6 punkten i bevillningsutskottets betänkande n:o 20.

Herr Cavalli: Med anledning af att kammaren nyss fattat beslut att med 10 öre höja tillverkningsafgiften på bränvin, beder jag få yrka, att tullsatserna å de i tulltaxan under n:is 68—73, 104, 105 och 344 förekommande artiklar måtte höjas, beträffande *bränvin och sprit*, på fat, större eller mindre: n:o 68: af säd, potatis eller andra jordfrukter, från nuvarande tullsats 75 öre till 90 öre; n:o 69: af ris (arrak) från 75 till 90 öre; n:o 70: af socker (rom) från 75 till 90 öre; n:o 71: af vindrufvor (konjak) från 75 till 90 öre; n:o 72: af annan frukt, från 75 till 90 öre, samt n:o 73: på andra kärl: alla slag, från 1 krona 35 öre till 1 krona 65 öre; vidare n:o 104: *eter* och s. k. *Hoffmans droppar* (Aeter spirituosus) från 2 kronor till 2 kronor 40 öre per kilogram; n:o 105: *eterarter*: sammansatta och blandningar deraf, från 2 kronor till 2 kronor 40 öre per kilogram,

samt slutligen n:o 344: *likör*, från 2 kronor till 2 kronor 40 öre per liter.

Jag ber också att få för kammaren tillkännagifva att dessa siffrors öfverensstämmelse med den beslutade förhöjningen i tillverkningsafgiften är granskad i generaltullstyrelsen. Jag yrkar således bifall till de af mig föreslagna tullsatserna.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, beslöt kammaren, att de i gällande tulltaxa under n:is 68—73, 104, 105 och 344 förekommande tullsatserna skulle höjas sålunda: i n:is 68—72 från 75 öre till 90 öre, i n:o 73 från 1 krona 35 öre till 1 krona 65 öre samt i n:is 104, 105 och 344 från 2 kronor till 2 kronor 40 öre.

Herr Cavalli erhöll härefter på begäran ordet och yttrade: Sedan kammaren nu fattat beslut i afseende å tullsatsernas belopp, skall jag bedja att få yrka, att kammaren i öfverensstämmelse med dess nysfattade beslut i fråga om tiden, då den förhöjda tillverkningsafgiften skall träda i kraft, jemväl ville besluta, att de förhöjda tullsatserna skola jemväl under innevarande år, såsom tilläggsafgifter till den förut beslutade tullbevillningen, utgöras från och med den 1 juli.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren, att, för den händelse tullen å ifrågavarande artiklar höjdes, de förhöjda tullsatserna för dessa artiklar skulle jemväl under innevarande år, såsom tilläggsafgifter till den förut beslutade tullbevillningen, utgöras från och med den 1 juli.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets nedannämnda, den 1 och 2 i denna månad bordlagda memorial:

n:o 23, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utskottets hemställan i dess memorial n:o 14 rörande Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning angående mantals-skrifning, och

n:o 24, i fråga om ändrad lydelse af § 28 i gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst,

biföll Första Kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 1 och 2 innevarande maj bordlagda memorial n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utskottets hemställan i dess memorial n:o 5 rörande vissa delar af Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning angående mantals-skrifning,

biföll Första Kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 och 29 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 59, i anledning af väckta motioner dels om ändring af 1 kap. 2 § rättegångsbalken, dels ock om ändrad lydelse af vissa paragrafer i kommunallagarne, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 28 och 29 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af en utaf *Om utredning förbr. bolags för-* herr Vahlin i Andra Kammaren väckt motion om skrifvelse till Kongl. *värf af jord-* Maj:t med begäran om utredning rörande bolags förvärf af jordegens- *egendom i vissa delar af landet* dom i vissa delar af landet m. m. *m. m.*

Herr Crusebjörn: Det är icke min mening att motsätta mig den här ifrågasatta skrifvelsen; men då det ännu, som den afser, varit mycket behandladt inom Vesterbottens län, särskildt af dess landsting, och föranlett en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, har jag ansett mig böra med några ord yttra mig i saken.

Att det här afhandlade onda förefinnes i ganska stor utsträckning framgår af de handlingar, som åtfölja betänkandet. Uti Vesterbottens läns landsting väcktes en motion i det syfte, att utredning i ämnet skulle verkställas och att aktiebolagen skulle förhindras att förvärfva sådan egendom, som här är i fråga. Landstinget biföll motionärens framställning, men i sin underdåniga skrifvelse infickade landstinget följande: landstinget har emellertid tänkt sig, att ifrågavarande olägenheter skulle kunna i någon mån förekommas, om sådan ändring i lagen företoges, att fränskiljandet af skog från inegojorden blefve underlättadt, så att jordegaren kunde sälja sin skog, men bibehålla inegoskog och sålunda fortfarande vara en själfständig jordegare. En dylik åsigt lär äfven den så kallade jordbrukslägenhetskomitén uttalat.

Hvar och en, som vill granska den här ifrågavarande framställningen, torde finna, hvilka svårigheter det möter att genom lagstiftning förhindra förvärfvet af egendom. Förhållandet kan nog vara sådant, att detta kunde vara önskvärdt beträffande aktiebolag, men det torde stöta på ganska stora praktiska svårigheter. Återigen torde den väg, som landstinget anvisat, nemligen om ändrad lagstiftning i i fråga om hemmansklyfning, i hufvudsak öfverensstämma med det af jordbrukslägenhetskomiténs af den 5 mars 1879 afgifna betänkande. Genom att slå in på den vägen, att skogen styckades ifrån hemmanen med bibehållande åt dessa af tillräcklig husbehofskog, tror jag, att i allmänhet inom dessa trakter, som mest beröras af ifrågavarande förhållanden, saken skulle blifva på ett ganska tillfredsställande sätt ordnad. Sägverksbolagen eftersträfvat naturligtvis icke annat än att förvärfva skogen, och kommer den i deras händer, torde man väl få antaga, att en bättre skogsvärd skulle komma att göra sig gällande, än hvad man kan vänta, då den ligger i hemmansegarnes händer. Hemmansegarne, bibehållna vid sitt jordbruk och icke längre hafvande att lita till inkomsten från sin skog, måste då, mera än nu är fallet, intressera sig för jordens skötsel. Det är nog sant, att jordbruket i vissa delar af de norra länen behöfver stöd af skogsarbetet; för att

Om utredning hemmansegarne skola kunna bestrida sina kontanta utgifter, torde nog ror. bolags för arbetsförtjenst vara behöflig, enär den försäljning af produkter, som värf af jord- de kunna komma till, för närvarande icke kan vara så stor. Det är egendom i vissa delar af landet ju gifvet, att der sågverksbolagen driva sin näring, behöfva de folk och arbetskrafter, och dessa måste de söka hos den jordbrukande befolkningen. Men intresset hos jordbrukaren, då han fortfarande eger jorden, är helt annat än då han sitter som arrendator. Framför allt är det ganska tydligt, att, sedan en åbo sålt sitt hemman och sitter der såsom arrendator, hafva hans barn icke längre samma intresse att stanna qvar i hemmet och biträda föräldrarne i arbetet med jordbrukets utveckling och förbättring, utan det är vanligen dessa unga söner till hemmansegare, som sålt sitt hemman, hvilka emigrera till andra håll. Vid sammanträden, som jag förliden sommar hållit i Lappmarken, har denna fråga varit under liflig öfverläggning. Det klagades naturligtvis öfver det förhållande, som är rådande, och man söker efter botemedel. Men vid dessa öfverläggningar har den åsigten ganska allmänt gjort sig gällande både bland allmogen och sågverksegarne, att en förändrad lagstiftning vis å vis hemmansklyfning är en praktisk åtgärd, för hvilken flertalet uttalat sig. Det är för att få komma i tillfälle att framlägga önskvärdheten af att snart få motse en lagstiftning på grund af jordbrukslägenhetskomiténs betänkande rörande hemmansklyfning, som jag nu tagit till ordet. Att en utredning i dessa ämnen sker, och att frågan lägges i Kongl. Maj:ts hand, har jag naturligtvis ingenting att invända emot. Med anledning häraf får jag yrka bifall till utskottets framställning.

m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.*

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 27 och 28 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 87:2 regeringsformen.

Herr Blomberg: Då jag deltagit i konstitutionsutskottets behandling af föreliggande ärende, men icke finnes antecknad bland reservauterna, skulle det kunna synas, som om jag förenat mig med dem, som bestämt och motiverat detta märkliga utlåtande. Men jag nödgas uttryckligen frånsäga mig hvarje andel i en så herostratisk ära. Jag får nämna, att jag likasom samtliga öfriga utskottsledamöter från Första Kammaren vid beslutets fattande deremot anmälde reservation, men att frånvaro vid justeringen vållat, att jag saknas bland reservanterna. Då jag nu har ordet, vill jag på samma gång betona min ställning i denna fråga, och kammaren må ursäkta, om jag inkräktar på dess nu mer än vanligt dyrbara tid för ett uttalande, enär denna fråga synes mig vara af synnerligen allvarlig betydelse och af stort intresse för en stor del af vårt folk.

Motionären och utskottet hafva framställt ett förslag, som vid en ytlig betraktelse kan synas vara icke blott enkelt, sasom utskottet säger, utan äfven temligen oskyldigt, då man ju inskränkt sig till en

så lätt förändring i denna grundlagsparagraf, att blott ett enda ord ändrats. Men denna omredigering är dock af en temligen våldsam natur. Den innebär en ändring i en af vår regeringsforms allra viktigaste paragrafer, och denna af den art, att den medför en fullständig rubbning med afseende å en af de samhällsinstitutioner, som författningen har velat i vårt samhällslif införa och gifvit en verklig betydelsefull roll. Men när man vill åstadkomma en sådan rubbning af en af hörnstenarne för vår författning, bör man söka bättre motiv än dem, som utskottet bjuder på. Motionären, till hvilken utskottet i allo synes sluta sig, säger, att, för att eu så stor magt som härvidlag tillkommer kyrkomötet skulle få bibehållas, måste man hafva synnerligen starka skäl. Mig synes deremot utskottet hafva bort följa den kända regeln i riksdagsordningens 38 §, att konstitutionsutskottet skall vid de grundlagsändringar det föreslår se till, att de prövas vara högst nödiga eller nyttiga; och med denna regel som utgångspunkt tror jag, att utskottet borde hafva väl vaktat sig för en så vidtgående förändring. Ty kan väl den förändring, som här föreslagits, sägas vara högst nödig? Jo, säger utskottet, det måste anses vara en motsägelse, att man öfverlemnar kyrkolagsfrågors behandling åt en annan representativ myndighet än den, som behandlar vanliga lagfrågor. Det skulle, såsom utskottet säger, vara »orimligt, att de lagar, som reglera statskyrkans organisation och verksamhet, skola stiftas af andra organer än dem, hvilka det tillkommer att meddela dylika föreskrifter med afseende å öfriga statsinstitutioner». Det kan visserligen vara intressant att erfara, att de, som dikterat utskottets beslut, hyst denna visa och upplysta mening, men för den, som icke förfogar öfver så utvecklade politiska vyer eller en så invecklad logik, som här synas hafva varit rådande, ställer sig frågan annorlunda; för honom är det icke lätt att finna, hvori orimligheten skulle ligga. Ty det är väl att märka: en sak är det att vara folkrepresentation för handläggning af lagstiftningsfrågor, som angå folket i dess helhet, en annan sak är det att vara representation för den del af folket, som bildar kyrkan, för de kyrkliga församlingarna. Riksdagen är svenska folkets representation, men Riksdagen är alls icke mäktig att ensam vara representation för den del af folket, som bildar de kyrkliga församlingarna. Riksdagens medlemmar väljas utan hänsyn till och utan medverkan af dessa kyrkliga församlingar, medlemmarne utses utan särskild hänsyn till de kyrkliga intressena och de tillsätts, såsom hvar och en vet, ganska ofta rent af genom sammanslutning af de kyrkofientliga elementen. Icke heller behöfva Riksdagens ledamöter vara medlemmar af kyrkan. Man må ock väl besinna, att kyrkolagstadgandena reglera kyrkans lifsintressen. Huru kan man då djerfvas påstå, att Riksdagen skulle vara lika väl egnad att helt och hållet vara den bestämmande representativa myndigheten med afseende på kyrkolagsfrågor, därför att den är det i andra lagstiftningsärenden? Den, som vågar komma fram med det i sådant påstående, röjer antingen en bristande eftertänksamhet i sina uttalanden, eller också afslöjar han sig såsom en ljum vän af eller kanske fiende till kyrkan.

Nu kan man likväl möjligen säga, såsom äfven utskottet och motionären sagt: kyrkomötet är en dålig representation, det har ställt sig

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.*

(Forts.)

hämmande i vägen för tidsenliga reformer på kyrkolagstiftningens område, det har fattat okloka och olämpliga beslut; och man pekar särskildt ut vissa beslut, och bland dessa det, som nästlidna års kyrkomöte fattade i bekännelsefrågan. Ja väl, om den meningen kunna nog ganska många förena sig, att ett och annat brister i kyrkomötets sätt att handlägga frågor, och många torde ena sig i missnöjet med det beslut, jag nyss nämnde. Jag tillhör sjelf dessa missnöjdes antal, ehuru jag ock villigt erkänner, att denna frågas behandling i kyrkomötet ingalunda vittnade om, att kyrkomötet var en illa rustad representation. Men från denna premiss och till den konklusion, hvartill utskottet kommit, är det ett mycket stort språng, som man icke gerna bör göra på lagstiftningens område. Hvad bör nemligen följa af en sådan premiss? Jo, deraf följer, enligt min uppfattning, att den institution, man ansett hafva varit mindre mäktig att fylla sin uppgift och hafva mindre lämpligt fyllt den, bör reformeras, och att särskildt de kyrkliga församlingarnas representanter i kyrkomötet böra till antalet ökas för att bättre kunna föra församlingsfolkets talan. När våra reformifrare framkomma med förslag i den rigtningen, skola de förvisso finna understöd af många, som äro och fortfarande vilja vara kyrkans vänner. Vidare säger utskottet, att kyrkolagens område är så sväfvande och obestämdt, att man icke så noga vet hvad som är kyrkolag. Härpå kan svaras, att man icke råder bot för detta missförhållande genom att upphäfva kyrkomötets rätt att utöfva ett bestämmande inflytande på kyrkolagsfrågorna, utan att detta syfte vinnes genom att söka närmare bestämma och begränsa det lagstiftningsområde, hvars sväfvande gränser man anmärker.

Man skulle emellertid kunna göra en högst väsentlig invändning mot kyrkomötet och dess magtställning, och denna skymtar nog fram i motionen, om också ej så mycket i utskottets utlåtande. Grunden för denna invändning skulle vara, att kyrkan icke längre skulle vara värd, att man tager den värd om hennes angelägenheter, att man låter henne hafva en så kraftig och inflytelserik representation, som kyrkomötet enligt gällande rätt är. Men mot det betraktelsesättet tillåter jag mig inlägga protest. Vi böra erinna oss, att vår protestantiska kyrka har under de gångna tiderna inlagt så storartade förtjenster om hela vår andliga odlings utveckling, att man sannerligen icke bör ställa sig ointresserad eller fiendtlig mot de institutioner, som representera denna kyrka och hafva att värda hennes intressen. Vi böra besinna, huru denna kyrkas församlingar alltid visat sig trofasta mot kyrkan och trofasta mot fosterlandet, och vi böra erinna oss, huru hennes ledande män hafva med varmt fosterländskt nit arbetat för hela vår kulturutveckling. Vi böra alltid komma ihåg, att hon städse verkat som en nationelt svensk kyrka och att vi ännu icke kunna undvara henne. Framför allt vill jag dock betona, att det skulle vara en eftertänksam folkrepresentation föga värdigt, om redan året efter det, då det svenska folket under storartade högtidligheter hugfäste minnet af den tilldragelse, då för 300 år sedan denna kyrka af det svenska folket med regent och presterskap i spetsen organiserades — då minnet af vårt största kyrkomöte firades — man skulle glömma, hvilken betydelse detta hade genom att gjuta in den enhetens kraft

hos vårt folk, som sedermera förmådde att under ett århundrade gifva Sverige den styrka, att det kunde uppbära en stormagts ställning både i politiskt hänseende och med afseende på kulturutveckling. Det skulle vara Riksdagen föga värdigt, om denna i ett sådant tidsskede vore redo att rycka undan kyrkan det kraftiga och betydelsefulla stödet för fortvaro och utveckling, som hon har i sin egna representation, med dennas grundlagsenliga rätt att öfva ett bestämmande inflytande på kyrkolagsfrågors afgörande.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

Ännu en beaktansvärd omständighet anföres i betänkandet såsom stöd för utskottets mening, nemligen att vår svenska kyrkomötesinstitution skulle vara någonting för oss egendomligt, någonting som saknade motstycke i andra land. Så är det nog; och den sålunda framförda klagan äro vi också vana att höra. Våra reformifrare skulle helst vilja utplåna hvarje rent nationelt drag i vår författning för att försöka omdana den efter den moderna liberalismens schabloner. Men mot dessa sträfvanden hoppas jag, att Första Kammaren hädanefter som hittills skall veta att ställa sig såsom ett värn, för att vi må kunna lemna från oss den statsförfattning, som vi af våra förfäder fått i arf såsom ett fint arbetadt smycke, i hvilket man inpassat allt det bästa, som gångna tiders utveckling kunnat erbjuda — att vi ock må kunna lemna denna författning från oss till våra efterkommande som ett väl värdadt nationelt smycke. Jag skall blott, då jag nu uttalar den säkra förvisning, att Första Kammaren lika litet nu som förr lyssnar till sådana uppmaningar, som konstitutionsutskottet här har rigtat till oss, ytterligare erinra om, att detta förslag icke är något annat än ett utflöde af och ett uttryck för samma oupphörliga mullvadsarbete, som stilla men ifrigt bedrifves för att underminera hela vår samhällsbyggnad och för att utplåna vårt samhällsskiicks nationella karakter, samt derom, att det måste anses vara Första Kammarens konstitutionella uppgift att försvara den bestående ordningen mot dylika angrepp. Detta väntar det svenska folket af sin Första Kammare, och jag hoppas, att kammaren skall visa sig vara dessa förväntningar värdig.

Jag yrkar afslag å motionen och å utskottets betänkande.

Herr Unger: Med anledning deraf, att jag af förbiseende ej blifvit antecknad såsom reservant mot utskottets ifrågavarande betänkande, ber jag att få tillkännagifva och i protokollet antecknad, att jag instämt med herr Bergius, och till följd deraf, i hufvudsak anslutande mig till konstitutionsutskottets vid 1885 års riksdag afgifna, af begge kamrarne godkända utlåtande n:o 5, hemställer, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr Billing: Ehuru jag icke mycket tvekar om, att Första Kammaren skall afslå konstitutionsutskottets hemställan, och jag därför ej behöfver i detta syfte yttra mig, anser jag mig dock böra säga några ord i denna fråga, då en institution anfallits, som jag anser för vårt folk vara af mycket stort värde, och när herrarne nu tålmodigt under en hel vecka och ännu mera hört siffror och siffror debatteras, anser jag att det verkligen ej är för mycket att upptaga tiden en stund äfven för en sådan fråga som den nu föreliggande. I två motioner,

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

väckta i Andra Kammaren, hafva herrar Ola Bosson Olsson och Wallbom uttalat ett mycket ofördelaktigt omdöme om kyrkomötets sätt att fylla sin uppgift, dess sätt att arbeta. Förmodligen beror detta deras omdöme derpå, att de hemtat sina notiser om kyrkomötets natur ur mycket grumliga källor. Jag anser mig därför ej behöfva bemöta dem och ber att i stället få emot deras omdöme referera till deras dom, som sitta i Första Kammaren och varit ledamöter af kyrkomötet. Här äro ej mindre än nio sådana med vår ärade talman i spetsen, och jag är alldeles viss derom, att de allesammans skola vittna derom, att kyrkomötet med djup insigt och med ett innerligt intresse behandlat de ärenden, som varit detsamma förelagda. Härmed lemna jag motionärerna.

Förslaget går ut på att beröfva kyrkomötet dess vetorätt. Jag tror icke att det är en blott tillfällighet, att vid samma riksdag, som detta förslag framkommit, också framkommit förslag om att beröfva Första Kammaren dess vetorätt i lagfrågor. Det är icke en tillfällighet, ty dessa två förslag hafva samma utgångspunkt, samma syfte och i grunden samma motivering, så att herrarne skulle förvänas öfver att få uppställd parallelismen mellan motiven för det ena och andra förslaget i detta hänseende. Jag skall på denna punkt inskränka mig till att säga, att upphäfvandet af kyrkomötets vetorätt skulle hafva samma betydelse för det svenska folkets kyrkliga lif som upphäfvandet af Första Kammarens vetorätt skulle ha för handläggningen af statsangelägenheter. Utskottet motiverar sin långt gående hemställan först och främst genom hvad jag vill kalla den rättsfilosofiska betraktelsen om förhållandet mellan stat och kyrka och säger: »orimligt är det, att de lagar, som reglera statskyrkans organisation och verksamhet, skola stiftas af andra organ än dem, hvilka det tillkommer att meddela dylika föreskrifter med afseende å öfriga statsinstitutioner», och »stadsgandet, att statskyrkans representation eger andel i lagstiftningsmagten beträffande kyrkliga frågor, synes utskottet ur principiel synpunkt ohållbart». Det är raskt besked och det är starkt besked. Utskottet inlåter sig här på en af de svåraste frågor, som tänkare ställt upp för sig: förhållandet mellan stat och kyrka. Problemet härom löses på ett ganska lätt sätt och har lösts på ett ganska lätt sätt på två håll: å ena sidan af papismen, som vill göra staten och allt hvad till den hör till ett blott organ under den kyrkliga institutionen och på andra hållet af cesaropapismen, som vill gifva kyrkan en liknande ställning i förhållande till staten. Ingendera af dessa sätt att lösa dem har någonsin fått gehör inom den protestantiska världen. Der har man, åtminstone hafva de djupaste tänkare hållit fast vid två grundsatser, nemligen att det önskliga och rätta förhållandet är, att stat och kyrka få verka efter sina egna inneboende lagar men sedan också samverka på ett organiskt sätt. Staten måste ställa på kyrkan det krafvet, att hon ej gör intrång på statens angelägenheter och ej hindrar staten att fylla sin uppgift. Men staten vet också det, att om kyrkan skall kunna fylla sin uppgift, är det af den största betydelse, att hon så vidt möjligt får verka såsom en fri och kraftig institution. Få länder ha haft så stora förmåner af statens och kyrkans samverkan som vårt land, och i få länder har man varit så skonad för djupare gående konflikter mellan dessa magter som inom vårt land. Nu vill utskottet här föreslå

att taga ifrån kyrkomötet dess förnämsta rätt på lagstiftningens område och vill i stället införa hvad jag skulle vilja kalla en riksdagspapism eller — om nu det blir framgång äfven åt förslaget att taga bort från Första Kammaren dess vetorätt — en andrakammarpapism. Det är det gamla programmet: »i denna sal bör all magt samlas».

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

Det andra motivet, som utskottet anför, är, att kyrkomötet sammanträder endast hvar femte år och att därför lagstiftningen fördröjdes. Det kan ju hjälpas på två sätt, antingen derigenom att kyrkomötet sammanträder oftare eller derigenom att man ej inom Riksdagen upprepar samma motion år efter år, utan nöjer sig med att i kyrkolagsfrågor motionera den sista riksdagen före kyrkomötet. För min del tror jag, att den sista utvägen vore den helsosammaste.

Men jag kommer nu slutligen till hvad som dock uppenbarligen är hufvudargumentet i utskottets motivering, och jag kan ej underlåta att uppläsa de raderna, därför att de äro ganska märkvärdiga. Utskottet säger, att kyrkomötet har — jag anhåller, att herrarne verkligen ville höra på dessa ord — »ådagalagt ett ganska ringa intresse att för egen del söka afhjelpa de påtagliga bristerna i vår tvåhundraåriga kyrkolagstiftning på samma gång som en uppenbar afvoghet mot vår tids friare uppfattning af kyrkliga frågor», och »har mötets grundlagsstadgade vetorätt visat sig vara ett verkligt hinder för den utveckling, som utgör ett nödvändigt vilkor för att statskyrkan skall kunna fortfarande rätt befrämja det svenska folkets sanna välfärd». Jag tror, att man skall söka länge, innan man skall finna i få ord så mycket origtigt påstådt som i dessa rader. Det är två anklagelser, som häras fram. Den ena är, att kyrkomötets grundlagsstadgade vetorätt visat sig vara ett sådant förhinder. Mine herrar, huru många gånger har svenska kyrkomötet begagnat sin vetorätt? Så vidt jag vet, har det hänt en enda gång, och den gången var, när sista kyrkomötet afslog Riksdagens beslut om 1 § i kyrkolagen. När denna fråga förelåg i denna kammare, talades det om, att Riksdagen borde i denna fråga ha det afgörande ordet, och det uttalades från både det ena och det andra hållet, att Riksdagens beslut i denna fråga ej på något sätt borde binda kyrkomötets fria, sjelfständiga pröfning. Nu har kyrkomötet begagnat sitt veto i denna fråga. Jag lemnar derhän, om kyrkomötets beslut var det rigtige eller icke det rigtige. För egen del tvekar jag icke, hvilket det var, men jag lemnar det derhän. Men så mycket må man väl medgifva, att, om det är någon enda punkt i hela vår kyrkolagstiftning, der kyrkomötet bör hafva rätt att inlägga sitt veto, då det finner skäl dertill, är det väl, då det rör hennes innersta, hennes beaktelse eller då kyrkomötet anser, att det gäller detta. Och det skall man väl medgifva, att formuleringen af 1 § i kyrkolagen ej lägger några hinder i vägen för staten att uppfylla sina syften och nå sina mål, att kyrkomötets sätt att i denna punkt begagna sin vetorätt ej var att på ett obehörigt sätt intränga på ett område, der staten och dess organ böra hafva den första rösten, därför att det gäller framför allt ett statsborgerligt och icke ett kyrkligt ärende. Det är mig vederligen den enda gång, som kyrkomötet begagnat sin vetorätt; och då frågar jag, om kyrkomötet har genom sin verksamhet förverkat rätten att behålla denna vetorätt och om man kunde med någon som helst

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.*

(Forts.)

sanning säga, att kyrkomötet genom sitt sätt att begagna vetorätten har lagt ett verkligt hinder för den utveckling, som utgör ett nödvändigt vilkor för att statskyrkan skall kunna främja svenska folkets välfärd. Mine herrar, man kunde väntat, att ett konstitutionsutskott skulle bättre väga sina ord än att säga, att kyrkomötet genom detta sitt beslut lagt hinder i vägen för att främja svenska folkets välfärd. Vidare säger konstitutionsutskottet i det sammanhang jag nyss uppläste, att kyrkomötet »ädagalagt ett ganska ringa intresse att för egen del söka afhjelpa de påtagliga bristerna i vår tvåhundraåriga kyrkolagstiftning».

När utskottet säger så, kunde man väntat att det kunde stödja sitt påstående dermed, att kyrkomötet förkastat förslag till förändringar i kyrkolagen. Har kyrkomötet gjort det? Nej. Har kyrkomötet ej visat intresse för förändringar i vår kyrkolagstiftning? Jo, kyrkomötet har begärt hos Kongl. Maj:t att få hela kyrkolagen reformerad, och på dess anhållan har en kyrkolagskomité utarbetat ett förslag till förändring af hela kyrkolagen. När ej sådant kunde genomföras, har kyrkomötet begärt förslag till ändring i det ena kapitlet efter det andra, sådana förslag hafva utarbetats och granskats af högsta domstolen och lagts fram af Kongl. Maj:t för kyrkomötet, och kyrkomötet har, såvidt jag vet, antagit hvart enda sådant förslag. Kyrkomötet har, såvidt jag vet, aldrig sagt nej till något af Kongl. Maj:t framlagdt förslag i sådant syfte. Har kyrkomötet då visat bristande intresse för reformer i vår kyrkolagstiftning? Och kan ett konstitutionsutskott få komma fram med ett påstående sådant som detta, hvilket icke blott saknar tillräcklig grund, men saknar *all* grund? Kyrkomötet har i detta afseende förhållit sig ungefär på samma sätt som Första Kammaren har gjort och hvarför den fått uppbära samma förebräelser. Huru många gånger hafva vi icke ända till leda fått höra upprepas, att det är Första Kammaren, som sätter sig emot reformsträfvanden på lagstiftningens område? Ligger det någon sanning i det, och huru mycket sanning ligger deruti? Jag tror, att man kan helt enkelt formulera satsen så, om man vill att den skall blifva sann, att Första Kammaren har icke motsatt sig lagstiftningsreformer, då de varit bepröfvade och framlagda på Kongl. Maj:t initiativ eller framlagda af Kongl. Maj:t, sedan de utarbetats af lagberedningen o. s. v., men Första Kammaren har satt sig emot åtskilliga omogna förslag, framlagda af enskilde motionärer, därför att Första Kammaren ej ansett dem vara tillräckligt utredda eller pröfvade. På samma sätt med kyrkomötet. Sådana förslag, som framkommit efter vederbörlig pröfning, har kyrkomötet för sin del alltid godkänt. Det har blott afslagit sådana, ehuru icke de heller så ofantligt många, hvilka utan tillräcklig förberedande pröfning framkommit på initiativ af enskilde motionärer. Är det då skäl för att komma med en sådan förebräelse mot kyrkomötet?

Nu föreslås här att från kyrkomötet taga bort dess vetorätt och förvandla kyrkomötet till en talande och debatterande församling. Jag tror ej, att en sådan församling skulle uträtta synnerligen mycket, och därför vet jag, att om man vill degradera kyrkomötet till att endast blifva en debatterande församling, en församling, som endast har att afgifva utlåtande, så är det detsamma som att med ens rödja kyrkomötet

ur vägen. Det vill jag ej vara med om, och därför yrkar jag afslag å utskottet hemställan.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.*

(Forts.)

Friherre Klinckowström: I olikhet med de båda siste talarnes yrkanden kommer jag att yrka bifall till konstitutionsutskottets föreliggande förslag. Jag skall dock ej blifva särdeles mångordig och ej heller såsom de två senaste talarne sväfva ut på områden, hvilka ej egentligen till denna fråga höra. Jag har ingen lust och likaledes ej heller förmåga för närvarande att bemöta allt hvad den siste talaren yttrade, men det vill jag dock göra kammaren uppmärksam på, att han bestämdt med afseende på sin stora skicklighet och förmåga afsigtligt förblandade eller förliknade kyrkomötet med den protestantiska kyrkan. Denna protestantiska svenska kyrka har Gud ske lof gjort för oss så mycket nyttigt och frigtjort oss från många olidliga band, men man bör noga skilja, mine herrar, på dessa den kristna kyrkans storverk och det lilla obetydliga, som det s. k. kyrkomötet har utträttat sedan 1863, då det instiftades. Jag tror vi veta alla, och svenska historien skall vitsorda detsamma, att detta kyrkomöte icke har utträttat några storverk. Att då förblanda kyrkomötet med den kristna kyrkan kan ju vara ganska fintligt, men ej tror jag, att det inverkar något på denna kammare.

Den förste talaren sade, att det var högst nödvändigt för lagstiftningen i vissa fall, att Riksdagen och regeringen kunde fly till den större erfarenhet i kyrkliga och kristliga frågor, som skulle vara ett uttryck af kyrkomötet. Jag ber honom likväl besinna, att när dylika frågor inom Riksdagen förekomma efter utaf Kongl. Maj:t afgifna propositioner, hafva dessa propositioner förberedts derigenom, att de af Kongl. Maj:t remitterats till samtliga konsistorierna i riket, och jag tror, att deras utlåtanden i kyrkliga frågor hafva bestämdt lika mycket värde som någonsin kyrkomötets.

Jag vill icke fullfölja allt hvad herr Billing sagt — jag har haft svårt att göra anteckningar derom — men jag tror, att både hans och den förste ärade talarens vädjan till denna kammare och sammanblandande med kyrkomötet af denna kammares förhållande till opåkallade reformfrågor är verkligen, såsom jag flere gånger förut har sagt efter en af kammarens mest omtyckte, numera aflidne ledamöter, att förlikna vid fogelfångarens flöjttoner, som skola locka kammaren i snaran. Jag vill icke vara med derom, och jag kan icke neka till, att jag finner detta betänkande ganska mycken tack värdt för att Riksdagens konstitutionsutskott kommit derhän att vilja sätta ett hinder för kyrkomötets vetorätt öfver Konungens och Riksdagens beslut, hvilka likväl enligt min åsigt borde vara de enda statsmagterna i landet, som efter noggrann pröfning besluta öfver landets angelägenheter.

Herr Billing har vidare sagt, att det blott är en gång, som kyrkomötet utöfvat sin vetorätt, men jag beklagar att det skett den gången — det är sannerligen en gång för mycket, och jag skulle mycket beundra mig, om ej detta ensamt stående veto af kyrkomötet varit en spik i dess likkista.

Jag begriper sannerligen ej, att denna kammare kan vilja motsätta sig ett beslut, hvarigenom skulle upphävas en rätt, som är en-

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

samstående i alla europeiska stater och i alla civiliserade länders lagstiftning, och om vi läsa betänkandet, finna vi, att när kyrkomötet inrättades, egde kyrkomötet icke denna rätt, utan fick den i ersättning för den uppoftning, presteståndet gjorde vid 1865 års riksdag. Jag var redan då med på den tiden och stod midt upp i striden för afslag å den nuvarande riksdagsordningen, men jag vill icke återkomma till det sätt, hvarpå presteståndet då utöfvade sin rätt, då, såsom I väl veten, mine herrar, beslutet hvilade ensamt på presteståndet, hvilket stånd ej vågade drifva frågan till votering, men när reservationerna uppskrefvos, befunnos flere reservanter inom ståndet, än som motsvarade majoritet för det utan votering fattade beslutet.

Det är mycket möjligt, att Första Kammaren äfven i dag kommer att motsätta sig ett så riktigt förslag som det nu föreliggande, men jag får förklara, att jag ämnar begära votering för att se, huru rösterna falla i detta så högst viktiga ärende.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Pettersson, Carl: Det är naturligtvis en betänkelig sak att uppträda efter den siste ärade talaren, som så kraftfullt inslog en ny »spik i kyrkomötets likkista», men jag tror icke att kistan är färdig än, ej heller att kyrkomötets lif redan är förloradt eller så snart går förloradt.

Jag får då till en början förklara, att åtskilliga märkliga utskotts-
betänkanden har jag läst under min korta riksdagsmannatid, men detta tager dock priset af dem alla. Jag har läst och jag har häpnat — häpnat öfver min svåra okunnighet i kyrkliga ting och jag har lika-
ledes häpnat öfver konstitutionsutskottets djupa visdom i bemälda ting. Om jag nu genomgår konstitutionsutskottets betänkandet i några punkter, får jag först och främst höra, att en statskyrka ej är något annat än en statsinstitution. Och jag, som alltid trott, att det var en betydlig skilnad mellan kyrka och stat! Jag, som hade trott, att kyrkan med det evangelium hon förkunnar sökte hugsvala och trösta människorna i deras nöd och bekymmer, medan staten med sin magt och sina lagar höll medborgarne på rättfärdighetens väg och genom sina kulturanstalter bidrog till deras lyftning och humanisering. Jag trodde, att kyrka och stat skulle vara såsom två systrar, gående hand i hand, till att hjälpa och förädla dem, som blifvit lemnade i deras vård. Jag vill för öfrigt erinra derom, att då man säger, att kyrkan är en statsinstitution, hade man väl bort finna något dylikt i det antika Grekland, som var känt för sin mångfald af statsförfattningar, men jag kan ej påminna mig en enda statskyrka såsom frukt af dervarande institutioner. — Vidare får jag af det lärerika utskottsbetänkandet höra, huru olika en frikyrka och en statskyrka skola regeras. Det heter nemligen, att »lika själfklart som det synes utskottet, att en frikyrka må ega att utan annan inblandning från statens sida, än som för den allmänna ordningens och sedlighetens upprätthållande kan finnas erforderlig, genom dertill utsedde representanter eller på annat sätt själf ordna sina angelägenheter,

lika orimligt är det enligt utskottets uppfattning, att de lagar, som reglera statskyrkans organisation och verksamhet, skola stiftas af andra organer än dem, hvilka det tillkommer att meddela dylika föreskrifter med afseende å »friga statsinstitutioner». Det »rimliga» med statskyrkan är alltså, att staten ensam styr och ställer med hennes angelägenheter. Men nu förhåller det sig ju så, att för en medlem af vår riksdag fordras ingen viss trosbekännelse, Riksdagen är öppen för hvem som helst, och man kan tänka sig den dag, då Riksdagen är öfverfylld af personer, som bekänna en annan tro än den evangeliskt lutherska. Vore det då rimligt, att dessa personer skola bestämma, hvad som skall utgöra svenska kyrkans lära och svenska kyrkans lagar? Nej, det måste finnas något annat organ, som bör bestämma detta, och i och med det samma faller utskottets ofvan bemälda »sjelfklara» tanke — faller på sin egen orimlighet.

Vidare får man höra, att det fordras ingen speciella insigter för att kunna bedöma de många saker, som ifrågakomma vid en Riksdag, och dermed afses väl på samma gång och i synnerhet, att det ej kan behövas några prester hvarken vid riksdagen eller kyrkomötet, för att upplysa om innebörden af vår kyrkas lära. Och man kanske kan utsträcka denna konstitutionsutskottets teori ännu längre än till presterskapet, så att det ej behöfs inom riksförsamlingen några personer, som ega djupare insigter i t. ex. sjöförsvaret, ej heller några universitetslärare, och det är alldeles säkert att det beror blott på en tillfällighet, om i Riksdagen sitta några sjöofficerare eller några universitetslärare, lika väl som det är en tillfällighet, om der sitta några prester. Men det behöfves ej, säger utskottet, dem förutan kan man »utan olägenhet pröfva» ärendena. Jag har försökt sätta mig in uti hvad som skulle menas med detta »utan olägenhet pröfva», men det har varit mig platt omöjligt att begripa det. Skulle det möjligen kunna menas med detta »utan olägenhet pröfva» detsamma som att ärendena också på samma sätt skulle kunna »utan olägenhet» afgöras? Men jag tror, att det är förmanligt för ärendenas allsidiga pröfning, att i Riksdagen sitta personer med fackkännedom och sakkunskaper. Man afgör ej till landets bästa världsliga och andliga angelägenheter endast med den kunskap, man hemtat ur en radikal tidningspress.

Vidare får jag af betänkandet veta, hvad som föranledt motionens framkomst och utskottets förordande af densamma. Kyrkomötet har nemligen varit nog djerft att begagna sig af den detsamma i regeringsformen tillförsäkrade vetorätt och i strid med Riksdagens mening bibehållit den i vår kyrkolag meddelade förklaringen öfver hvad som utgör svenska kyrkans lära. En opartisk domare torde dock medgifva, att ingen eger sådana kvalifikationer till afgörande af den saken som ett kyrkomöte, hvilket samlas just för afgörande af dylika frågor. Kyrkomötet består ju till hälften af kyrkans mest framstående lärare och ledare, till hälften af församlingens ombud, valda bland hennes yppersta män. Bör jag ej hafva det förtroendet till dessa, att de bäst förstå och afgöra, hvad som är kyrkans lära? Men det fins en annan orsak, som gör, att konstitutionsutskottet är missnöjdt med kyrkomötet: detta har en så fasligt hierarkisk karakter; men detta påstående är egentligen ingen nyhet, utan en gammal, temligen utsliten visa. Granska

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

vi förhållandena, så har presternas hierarkiska myndighet så många begränsningar, att hon totalt försvinner. Vi hafva öfver oss konsistorierna, som åter i sin ordning hafva öfver sig hofrätterna och Kongl. Maj:t, och för öfrigt, om någon prest felat, vet en och hvar vägen till justitiombudsmannen, som låter åtala honom, och derefter dömes han. För öfrigt blunda aldrig tidningarna för presterliga förseelser, så att jag tycker verkligen, att allt tal om presterlig hierarki i vårt land bör kunna anses skäligen föråldradt.

Nu skyller man på att det är kyrkomötet, som utgjort ett hinder för alla möjliga kyrkliga reformer. Jag undrar det. Af en föregående talare är erinradt, att så ej varit fallet, hvilket jag ytterligare skall söka med exempel bevisa.

Det för förra Riksdagen framlagda förslaget om domkapitlens omorganisation föll på Andra Kammarens motstånd.

Vid denna riksdag har framlagts den s. k. själavårdslagen, som föll på motståndet från samma kammare. I förgår afgjorde vi här i kammaren frågan om den ecklesiastiska boställsordningen, och jag vill just se, om den kommer att gå igenom i Andra Kammaren.

Är det då kyrkomötet, som hindrar alla befogade reformer inom kyrkan? Kommer ej motståndet emellanåt från annat håll?

Nu kan man säga: ja, men det är ju så fasligt litet som begäres, blott att det lilla ordet »samtycke» skulle utbytas mot ordet »utlåtande». Nå ja, det är ju vackert så, att kyrkomötet får tills vidare »utlåta sig» i kyrkliga ärenden. Men vid ett utlåtande fäster man hvilken vigd man behagar: utlåtandet är den underordnades yttrande; samtycke fordras af jemlikar. Kyrkan är icke statens tjenstepiga, såsom konstitutionsutskottet vill göra henne till. — Det är icke lång tid sedan samma konstitutionsutskott behandlade en motion, som afsåg, att Första Kammaren endast skulle få ett suspensivt veto. Men jag är rädd för, att det ej skulle stanna vid det der suspensiva vetot för Första Kammaren. Den tanken är tydligen hemtad vestanfjells ifrån, men våra bröder vestanfejlss hafva gått ett steg längre — de hafva ej ens medgifvit åt sin Konung annat veto än det suspensiva. Kanske är meningen att vi skola gå samma väg.

Beträffande den siste talarens yttrande, skulle jag kunna hafva åtskilliga anmärkningar att göra. Han sade, bland annat, att konsistorierna skulle kunna motsvara kyrkomötet och att Konungen kan åt dem öfverlemnna förslag i kyrkliga frågor. Detta är dock ej fullt riktigt. Ty kyrkomötet består till största delen af ombud, som väljas på grund af de intressen, som vid den tidpunkten göra sig gällande inom kyrkan, men ledamöterna i konsistorierna äro tillsatta för lifstiden. Man bör sålunda i dessa valda personer se en representation för de behof, som vid tillfället förefinnas inom kyrkan.

För öfrigt skulle jag vilja hemställa till den siste talaren, om det verkligen var några »höjttoner», som framkallades af de talare, som först uppträdde i denna fråga. Jag tror ej det var deras mening att söka locka och tjusa åhörarne, utan att framlägga en klar bevisning i saken. Om de dervid blefvo varma och vältaliga, så förringas, efter min mening, dermed icke värdet af deras yttranden.

Jag ber att få förena mig med dem, som yrka afslag på utskottets betänkande.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

Herr Treffenberg: Jag skall icke blifva lång. Jag har begärt ordet icke för att bemöta vare sig motionen eller utlåtandet, det har skett förut nog och mer än nog, utan endast för att få uttala den oförgrifliga mening, att en sådan motion och ännu mera ett sådant utlåtande hade aldrig någonsin framkommit, om kyrkomötet i dess nuvarande sammansättning utgjort ett fullständigt uttryck af svenska kyrkans önsknings och behof. Detta är enligt min åsigt icke förhållandet. Dertill fordras såsom det första och oundgängligaste villkoret, att kyrkomötets personal minst fördubblas. Men tiden är ännu ej inne och är i allt fall för dyrbar för att jag nu vid detta tillfälle skulle närmare vilja utveckla mina åsikter i denna fråga. Jag nöjer mig med att hota kammaren dermed, att, om jag lever till nästa riksdag, jag hoppas få framlägga en motion om reform i det af mig nu antydda syftet.

Af hvad jag redan har nämnt framgår, att jag yrkar afslag på betänkandet.

Herr Olsson: Äfven jag ber att få tillkännagifva, att jag ej begärt ordet för att försvara vare sig motionen eller betänkandet och ej heller för att yrka bifall till densamma. Men jag tror, att det kanske skulle vara ett förbiseende å min sida, med den uppfattning jag har, om jag ej, efter de yttranden, som afgifvits af utmärkta, framstående och kunskapsrike talare, särskildt efter det anförande, som hållits af en högt aktad sjelfskrifven ledamot af kyrkomötet, äfven uttalade min mening i denna ganska viktiga fråga. Dock vill jag ej gå in i några detaljer beträffande kyrkomötets verksamhet, utan ber blott att i detta afseende få till alla delar instämma med herr Treffenberg. Huru abderitiskt det än må låta inom denna kammare, nödgas jag likväl uttala den uppfattning, att kyrkomötet lemnat en hel del öfrigt att önska beträffande icke blott sådana ärendens behandling, som tillhöra kyrkomötet och dess prerogativ, utan jemväl församlingen, den svenska protestantiska församlingen i dess helhet.

Man har här talat om att lemna ifrån sig ett arf, som man fått från sina fäder. Ja väl, men kyrkomötesinstitutionen är dock hvarken ett- eller tvåhundraårig, det är en ganska ny institution; och huru denna institution har tillkommit, derom vill jag ej nu yttra mig, ty jag har ej något att klandra i det afseendet. Men om vi vända oss till den institution, som förut representerade svenska kyrkan, jag menar presteståndet, och tillse huru detta stånd behandlade de kyrkliga frågor, hvilka i främsta rummet hade bort ligga detta prestestånd om hjertat, tror jag, att äfven den mest framstående sjelfskrifne ledamot af vårt nuvarande kyrkomöte måste vid genomläsandet af presteståndets protokoll från de forna ständsriksdagarne medgifva, att presteståndet lemnat mycket öfrigt att önska. Jag vill ej dermed hafva klandrat detta stånd såsom sådant, ty jag är fullt förvissad om, att de åsikter, som der framhöllos och med kraft försvarades, voro baserade på den verkliga och innerliga öfvertygelse, hvarifrån hvarje sådant uttalande alltid

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.*

(Forts.)

bör utgå. Men, mine herrar, jag vågar fråga: hvilket stånd var det, som satte sig emot t. ex. konventikelplakatets upphäfvande? Hvilket stånd var det, som satte sig emot landsförvisningsstraffets afskaffande? Hvilket stånd var det, som satte sig emot sockenbandets lösning, flera andra frågor att förtiga? Jag tror att vid en granskning af riksdagsprotokollen man deraf skall finna, att det var *just presteståndet*.

Det var just inom detta stånd, som motståndet mot alla kyrkliga reformer egde rum. Jag upprepar, att jag har hvarken rättighet eller skyldighet att fälla någon dom om ståndets åsichter i dessa frågor och grunden för desamma, ty jag antager, att de utgingo från en innerlig öfvertygelse, men frågorna löstes dock emot ståndets mening, och om vi nu se tillbaka på dessa frågor, skedde väl någon olycka genom deras lösning? Hafva de olägenheter verkligan uppkommit, hvilka man inom detta stånd profeterade om t. ex. att vid nattvardsborden skulle så mycket folk samlas, att i den ena kyrkan det icke kunde skaffas vin tillräckligt för utdelande af Herrens heliga nattvard, derest sockenbandet löstes, under det att i den andra kanske icke skulle finnas någon enda nattvardsgäst? Hafva väl några olägenheter inträffat i följd af landsförvisningsstraffets upphörande eller de förfärliga ordningar uppkommit, hvilka man antog skulle blifva en gifven följd af konventikelplakatets upphäfvande och som skulle göra det till en omöjlighet för polismyndigheterna att hålla ordning, reda och skick? Hvar och en känner, huru det förhåller sig med den saken.

Härmed vill jag icke hafva sagt något annat, än att tider funnits, och ganska nära belägna tider, då viktiga reformer på det rent kyrkliga området blifvit genomförda under motstånd från den representation, hvilken i främsta rummet bort finna deras lösning för den svenska statskyrkan önskvärd. Det ligger onekligen nära till hands att häraf draga den slutsats, att det äfven skulle inträffa och måhända redan har inträffat, att den representation, som för närvarande utgör svenska kyrkans representation, det s. k. kyrkomötet, genom sina beslut i kyrkliga ärenden lemnat en hel del öfrigt att önska; jag skall dock icke draga denna slutsats. Men jag vill uttryckligen hafva inlagt min gensaga mot den uppfattning, hvilken skiljer mellan kyrkan och det svenska folket, eller med andra ord emellan den svenska kyrkan och den svenska församlingen. Enligt min åsigt är det svenska folket den svenska kyrkan, och det är det svenska folket, här liktydigt med den svenska protestantiska församlingen, som efter de protestantiska grundsatser, hvilka den Heliga Skrift proklamerat, sjelf borde utse sitt kyrkomöte, hvilket kyrkomöte sålunda icke heller borde bestå af till en del sjelfskrifna ledamöter. Jag tror, att den författning, hvarpå kyrkomötet grundar sig, borde ändras derhän, att äfven de ledamöter, hvilka nu äro sjelfskrifne, borde väljas af det svenska folket. Jag vill icke här genomgå, huru t. ex. biskopsvalen förrättas, vi veta det allesammans. Det är icke svenska folket, som väljer sina biskopar, det är presterskapet. En förändring härutinnan har flera gånger varit på tal i kyrkomötet, men det har icke ledt till något resultat. Icke heller är det svenska folket, som t. ex. tillsätter domkapitlen, utan de tillkomma på annat sätt. Äfven denna fråga har flere gånger varit före inom kyrkomötet, men man har, såsom hvar och en känner till, som genom-

läst det utarbetade förslaget, till ny kyrkolag och högsta domstolens anmärkningar deremot, icke kommit till någon enighet i detta afseende. Af sådana exempel skulle ännu åtskilliga kunna anföras.

Jag har härmed icke velat uttala någon dom öfver det nu rådande förhållandet; men jag anser det för min pligt att säga att, när man skiljer emellan den svenska kyrkan såsom sådan och gör den till något annat än ett uttryck af svenska folket, begär man ett misstag; ty just den lära eller den bekännelse, hvilken man velat sätta högt och det med full rätt, den lutherska, har till sin grundsats den protestantiska regeln; att det är församlingen, som bör styra sig själf, och således icke ett kyrkomöte, bestående till en del af sjelfskrifna presterliga ledamöter, som har att styra öfver denna församling.

Jag skulle i detta afseende kunna anföras ytterligare många exempel; men jag inskränker mig till det sagda och har blott velat uttala detta utan att göra något yrkande, enär jag ansluter mig till den uppfattningen, att frågan ännu icke är mogen. Jag har dock önskat att få till protokollet uttaladt hvad jag sagt för att åtminstone der hafva förvaradt ett obetydligt tillkännagifvande om hvad som är min åsigt i den föreliggande frågan.

Herr Billing: Det kan icke falla mig in att följa den siste talaren i hans framställning, hvarken i hans kritik af presteståndet, ej heller i hans yttranden om kyrkomötet och dess verksamhet. Så vidt jag hörde var det egentligen blott ett enda konkret exempel, han anförde från kyrkomötets förhandlingar, hvilket skulle utgöra bevis på, att icke kyrkomötet skött sina saker så, som de hade bort skötas, och i det fallet refererade han kyrkomötets beslut alldeles origtigt. Kyrkomötet beslöt raka motsatsen till hvad han sade.

Han nämnde vidare, att man icke skall skilja emellan den svenska kyrkan och det svenska folket. I det afseendet instämmer jag fullkomligt med honom. Men jag vill blott fästa hans uppmärksamhet på att, så vidt jag vet, har ingen här under diskussionen gjort denna åtskilnad utom han själf. Ty han har hela tiden talat om den svenska kyrkan så, som om den vore detsamma som presteståndet, och det har aldrig någon kyrklig funktionär på det sättet framställt svenska kyrkans väsen eller begrepp, och allra minst har det svenska kyrkomötet så uppfattat svenska kyrkan, att det ansett svenska kyrkan och presteståndet vara detsamma. Derfor är icke heller svenska kyrkomötet sammansatt af idel prester, utan der finnes lika många lekmanaledamöter som prester.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag på utskottets hemställan.

Herr Wieselgren: Jag anhåller att få sluta mig till dem, hvilka ansett förklaringsgrunden för föreliggande betänkande vara att söka i det faktum, att svenska folket, betraktadt såsom svenska kyrkan, icke finner sig fullt till freds med kyrkomötets sammansättning och icke känner det såsom sin representation. Det är ingen nyhet vi härmed omtala, ty det har varit en ganska länge och inom vida kretsar spridd åsigt. Man har och därför önskat någon förändring af vår kyrkliga representation, och inom Riksdagen hafva ej sällan förelegat motioner i syfte att få sådan ändring

*Ifrågasatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

*Ifrågsatt
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

till stånd; jag har sjelf varit med bland dessa motionärer, senast i afsigt att få till stånd ett kyrkomöte bygd på en konsistorielt-synodal författning. Men denna fråga är icke här hufvudsaken. Här afses att afskaffa den kyrkliga representation, vi redan ega. Och det gäller någonting annat också, nemligen att afskaffa den aktning för andras åsikter, som åligger en hvar, t. ex. hvarje ledamot inom Riksdagen gent emot alla öfriga. Men höfves sådant hvar enskild ibland oss — skulle den ej jemväl höfvas representation gent emot representation? För min del tror jag, att så är fallet; och ehuru jag hör till dem, som mycket beklaga det beslut, hvilket i den s. k. bekännelsefrågan med högst ringa röstöfvervigt fattades inom kyrkomötet, måste jag dock säga, att Riksdagen icke har rättighet att i förtrytelsen öfver denna bristande hänsyn till hvad Riksdagen beslutit svara med att vilja upphäfva kyrkomötets rätt både att hafva sin egen mening och att uttala den. Ett sådant tillvägagående skulle med rätta stämplas såsom bristande aktning för en vederlikes olika åsigt; ty enligt grundlagen äro Riksdagen och kyrkomötet likställda i fråga om den kyrkliga lagstiftningen.

Jag ber således att få sluta mig till Första Kammarens reservanter. Det kan väl hända, att den tid kommer, då en ändring i det här antyddu syftet kommer att ske; men då kräfvdes det sannerligen helt andra förberedelser och medel för frågans lyckliga lösning, än hvad nu föreligger. Det är icke gjordt med att blott utbyta ett ord mot ett annat i en grundlagsparagraf; det kräfver tvärtom sådana förutsättningar för genomförande af ett dylikt beslut, hvilka betrygga kyrkans lif och tillvaro, och hvilka kunna försäkra hennes oberoende af de upplösande tendenser, för hvilkas förekomst inom svenska riksdagen riksdagsordningen icke gifver någon säkerhet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman-
nen jemlikt de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derom, och förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Klinckowström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 79.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 27 och 28 sistlidne april bordlagda betänkande n:o 18, i anledning af väckt motion om bestämmande af en bevillningsavgift för riddare- och kommandörsvärdighet. *Om bevillningsavgift för riddare- och kommandörsvärdighet.*

Herr Berg, Lars: Jag reserverar mig mot detta utskottsbetänkandes motivering, och dermed har jag åsyftat följande ord på slutet af första sidan: »och då utskottet tillika, såsom af dess omförmälda betänkande äfvenledes inhemtas, ansett sig kunna med visshet antaga, att, sedan uppmärksamheten blifvit fäst på det af motionären påpekade missförhållande, Kongl. Maj:t icke skall underlåta att vidtaga erforderliga åtgärder, hvarigenom ändring häri kan vinnas».

Nu har kammaren, på mitt yrkande, vid behandlingen af bevillningsutskottets utlåtande rörande stämpelbeskattningen, underkänt en liknande motivering, och det är på denna grund som jag vågar antaga, att Första Kammaren, i konsekvens med detta beslut, äfven ville besluta att, med gillande af utskottets afslagsyrkande, likväl ogilla motiveringen i de nys upplästa raderna.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande betänkande hemställt, dock med ogillande af den del af utskottetsmotivering, som börjar med orden: »och då utskottet tillika» samt slutar med orden: »hvarigenom ändring häri kan vinnas».

Föredrogs å nyo sammansatta banko- och lagutskottets den 21 och 24 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 1, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning angående riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna. *Ang. omorganisation af bankväsendet.*

Grefve Spens: Mot det sammansatta utskottets nu föredragna hemställan hafva jag och fem andra ledamöter af denna kammare reserverat oss, men jag ber att få erinra, att den efter betänkandet fogade, motiverade reservationen är afgifven af herr Cederberg ensam och att vi öfriga afsett att för kammaren redogöra för våra motiv, hvarför jag nu anhåller att få angifva min ställning till frågan.

I likhet med så många andra känner jag mig synnerligen tilltalad af de förslag till förändrad lagstiftning för riksbanken och för de enskilda sedelutgifvande bankerna, som 1889 års komité afgifvit, och tror jag det vara högelingen önskligt, att en bankreform i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dessa förslag må komma till stånd, så snart sådant kan ske *i förening med de betryggande garantier*, som samma bankkomité ansett vara nödvändiga. Då frågan gäller en uti vårt affärslif så djupt ingripande lagförändring som borttagandet från de enskilda

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.

(Forts.)

af all sedelutgifning inom riket till riksbanken allena, men myntväsendets upprätthållande fortfarande måste vara och förblifva riksbankens förnämsta och främsta uppgift, så ligger i öppen dag, att det icke kan vara tillräckligt att endast sörja för uteblifvande af rubbningar i den allmänna rörelsen under den tid, som erfordras för sedelutgifningsrättens öfverflyttande till riksbanken, utan måste det af en bjudande nödvändighet betingas, att jemväl sådana åtgärder blifva vidtagna, hvilka lemna trygghet därför, att *alla* de ytterst viktiga åligganden, som efter den nya ordningens införande skulle tillkomma riksbanken, måtte under alla tider och förhållanden blifva på ett tillfredsställande sätt fullgjorda. Af denna anledning har 1889 års komité såsom vilkor för reformen föreslagit, *dels* att riksbankens rörelse måtte begränsas till de tryggaste grenarne af bankverksamhet, *dels* att grunderna för denna begränsning och för bankens förvaltning måtte bestämmas genom allmän lag, stiftad gemensamt af Konung och Riksdag, och *dels* att åt Kongl. Maj:t måtte inrymmas behörigt inflytande på sammansättningen af riksbankens styrelse. För min del tror jag, att icke det ringaste får eftergifvas på någondera af dessa fordringar, och anser jag det framför allt vara nödvändigt, att Kongl. Maj:t erhåller rätt att tillsätta ett visst antal ledamöter i styrelsen, hvarigenom, såsom bankkomitén uttryckte sig, säkerligen borde tillföras bankstyrelsen ett värdefullt tillskott af bankinsigter och bankerfarenhet, och hvarigenom tillika, så långt sådant torde låta sig göra, borde blifva omöjliggjordt, att under upprörda tider och häftiga partistrider till äfventyrs ett allrådande parti skulle kunna tillsätta alla platser i styrelsen endast och allenast af partihänsyn. Kongl. Maj:t afgaf också, såsom allmänt är bekant, till 1890 års Riksdag förslag till de grundlagsförändringar, som för reformen erfordrades, och uttalade Kongl. Maj:t dervid uttryckligen, att med dessa grundlagsförändringar afsågs att bana väg för bankreformen i dess helhet. Ty värr afslogs den nådiga propositionen, och blef derigenom hela bankreformen för längre tid undanskjuten. Från det håll, från hvilket motståndet kom, hänvisas alltjemt till den omvårdnad, som Riksdagen under många år eguat riksbanken, och säges, att det ingalunda behöfver befaras, att någonsin eller under några förhållanden Riksdagen eller något dess parti skall kunna brista i denna omvårdnad. Men då, sedan reformen blifvit genomförd, snart sagdt hela vårt lands ekonomiska välfärd blir lagd i riksbankens hand och blir beroende af riksbankens goda och insigtfulla skötsel, så kan det omöjligen vara med nödig klokhet och försigtighet förenligt, att i en så viktig angelägenhet, som styrelsens sammansättning, sätta *hela* sin tillit till något så osäkert, som en förmodan eller en förhoppning, att i all framtid ett mäktigt riksdagsparti icke skall kunna komma att missbruka sin magt.

Personer lära äfven finnas, som tro, att genom den grundlagsförändring, i afseende å bankofullmäktiges tjänstgöringstid, som vid innevarande riksdag blifvit antagen, allting med bankstyrelsen skulle hafva blifvit väl bestämdt, och dock förefinnes ju icke någon erfarenhet, hvarken huruvida enighet vid valen lättare kommer att ernås genom det nya valsättet, eller om derigenom i sjelfva verket kommer att vinnas ett bättre resultat, och i allt fall kan icke bestridas, att äfven med till-

lämpning af detta valsätt samtliga platser i styrelsen skulle kunna ny-^{Ang. omorga-}tillsättas under en enda treårsperiod, och att denna nytillsättning skulle^{nisation af} kunna företagas uteslutande af partihänsyn. Till och med den ärade^{bankväsendet.} motionären tyckes anse, enligt hvad motiveringen till hans motion gifver vid handen, att någon ytterligare grundlagsförändring angående bankstyrelsen icke skulle vara erforderlig, och skulle, på grund af denna hans motion, Riksdagen komma att besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, affattad i så obestämda ordalag som det föreliggande förslaget, så torde sedermera mängen kunna vilja påstå, att Riksdagen också derigenom skulle hafva lemnat ett slags godkännande till motionärens åsigt i nu berörda hänseende. Redan häraf har jag känt mig föga benägen att medverka till det framlagda skrifvelsförslaget, hvilket förslag, såsom herrarne behagade finna, är alldeles ordagrant detsamma, som framlades förlidet år och som då af denna kamrars förkastades.

(Forts.)

Icke heller har jag af förhandlingarna inom det sammansatta utskottet i år kunnat hemta samma uppfattning som den, herr Cederberg i sin reservation säger sig hafva erhållit, eller att utskottets majoritet, som naturligtvis bestämt både votering och beslut, skulle hafva undvikit att ingå på frågan om styrelsevalet för att lemna denna fråga öppen, utan har det fast hellre förefallit mig, att man från den sidan fortfarande är lika bestämdt besluten som någonsin tillförene att icke medgifva Kongl. Maj:t någon delaktighet i detta val, men att man icke velat intaga något derom i betänkandet, för att icke möjligen på sådant sätt förringa utsigterna till framgång för den önskade skrifvelsen. Hvilken uppfattning, antingen herr Cederbergs eller min, må vara den riktiga, tillkommer icke mig att afgöra, men skulle jag bragerna se, om framtiden utvisade, att jag haft orätt. Emellertid har jag allt mer och mer blifvit öfvertygad, att ännu den tidpunkt icke är inne, då en kongl. proposition om vårt bankväsendes ordnande under fullt betryggande garantier skulle kunna vinna båda kamrarnes bifall, och hysande sådan öfvertygelse, måste jag anse det vara minst sagdt gagnlöst att nu besvara Kongl. Maj:t med någon skrifvelse i ämnet, hvarför jag får yrka afslag å utskottets framställning.

Herr Lithander: Om jag icke origtigt har uppfattat den ärade ordförandens i utskottet mening, så har han ingenting emot en bankreform, blott den har utsigt att kunna genomföras med fullt goda garantier. Han har uttalat den öfvertygelsen, att Andra Kamrarnes ledamöter icke skulle nu mera än förut vara benägna att å Kongl. Maj:t inrymma rättighet att deltaga i val till fullmäktige eller att å någon del af reglementet för riksbanken förläna civillags natur. Jag tror i detta fall, att den ärade ordföranden har något misstagit sig, ty stämningen är numera verkligen annorlunda, än den varit förut i denna fråga inom Andra Kamraren, d. v. s. villigheten att gå in på nödiga garantier torde vara mycket större än förut. Deri tror jag icke, att jag misstager mig. Jag skall längre fram återkomma till hvad den ärade ordföranden i öfrigt har sagt.

Redan i min motion har jag sökt att så fullständigt som möjligt angifva de skäl, som synas mig tala för en bankreform, fotad på de

Ang. omorga- grunder, som 1889 års bankkomité angifvit, och har jag äfven sökt att
nsation af lemna någon redogörelse för bankfrågans tidigare behandling i Riks-
bankväsendet. dagen, hvadau ganska litet i detta afseende torde vara att tillägga.

(Forts.)

Men jag vill dock något närmare angifva min uppfattning rörande vissa saker, som icke blifvit i motionen omnämnda. Först och främst ber jag då att få betona, att en reform i den nu angifna riktningen icke bör eller får och, enligt mitt förmenande, icke heller behöfver medföra de af den förste talaren befarade rubbningar i de enskilda sedelutgifvande bankernas verksamhet eller försätta desamma i det läget, att de icke hädanefter såsom hittills kunna utöfva en vinstgifvande och solid bankrörelse, ehuru den naturligen måste komma att utöfvas under något andra förhållanden, än som hittills varit gällande, nemligen utan sedelutgifningsrätt. Att dessa förändrade förhållanden icke äro egnade att motverka de enskilda bankernas verksamhet, blomstring och framgång, derom är jag fullkomligt öfvertygad. De skola helt visst hafva mera gagn af reformen, än man nu i allmänhet vill inse. Här är naturligen icke fråga om något annat än att ordna vårt bankväsen, ordna det så, att reda och trygghet deri må inträda, hvilket man väl knappast kan säga eger rum för närvarande, då 38 banker täfla med riksbanken om sedelutgifningsrätten, och det innan den är tryggad genom en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad banklag. Denna reda och denna trygghet vinnes enligt mitt förmenande icke förr, än riksbanken under fullt goda garantier — jag upprepar, att jag är ense med den förste talaren derom, att det bör vara under fullt betryggande garantier — blir ensam sedelutgifvande, för att derefter kunna intaga den ställning, som en centralbank bör intaga, och icke heller innan de öfriga bankinstitutet i landet kunna för sin verksamhet påräkna riksbanken såsom sitt säkra stöd. Det är icke någon tom fras, då jag säger, att riksbanken kan och bör blifva de enskilda bankernas bästa stöd, på samma gång som den då bättre kan fylla sin egen magtpåliggande uppgift. Det är just dit, som 1889 års bankkomité syftade med sitt förslag, om jag icke misstager mig. Detta förslag, det erkänner jag villigt, kan behöfva att i vissa detaljer underkastas en närmare granskning och undergå en modifiering, men jag är öfvertygad, att Kongl. Maj:t icke skall underlåta att låta verkställa denna granskning och vidtaga denna modifiering af förslaget. Jag sade, att riksbanken bör och skall blifva de enskilda bankernas bästa stöd. Jag vill bevisa riktigheten af att det går i den riktningen, om man följer bankkomiténs förslag. I den rediskonteringsrätt mot låg ränta i riksbanken, som blifvit de enskilda bankerna tillförsäkrad, och den begränsning af riksbankens utlåningsrörelse, hvilken riksbanken skulle komma att få underkasta sig, derest 14 § i det af komitén föreslagna reglementet, om ock något modifierad, blefve antagen, äfvensom i den omständigheten, att riksbanken efter sin nya organisation skulle komma att alldeles upphöra såsom medtäflare på uppläningsmarknaden, i allt detta synes mig fullkomligt bevisadt, att riksbanken skulle komma att stödja den enskilda bankverksamheten och hålla den skadeslös för indragningen af sedelutgifningsrätten. Må nu vara huru som helst med denna sak, så kunna vi i alla fall icke förneka, att en bankreform är oundgängligen nödvändig. Skulle icke detta vara händelsen, så skulle

väl icke Kongl. Maj:t upprepade gånger hafva inkommit till Riksdagen med förslag derom, eller enskilde motioner ständigt återkomma med begäran om förändring i nuvarande förhållanden, likasom fullmäktige i riksbanken icke skulle hafva från så många år tillbaka uttalat sig för en sådan reform. Att icke Riksdagen hittills tillmötesgått framställningar från Kongl. Maj:t eller från enskilda motionärer, har icke varit på den grund, att icke Riksdagen insett nödvändigheten af en bankreform, utan därför, att man icke kunnat blifva enig om villkoren, på hvilka den skulle införas, och om huru det skulle ställas med de enskilda bankerna under öfvergångstiden. Men då bankreformen icke har kunnat genomföras på den raka vägen, hvilket naturligen skulle varit önskvärdast, så söker man nu genomföra den på en bakväg, nemligen på den onaturliga beskattningsvägen. Under sådana förhållanden vädjar jag nu till kammaren, om det icke är klokare och med landets intressen mera förenligt, och om det icke skulle vittna bättre om Riksdagens förutseende, i fall man i tid ordnar bankväsendet inom landet genom att fota det på en på rättvisa och goda grunder hvilande banklag, hellre än att fortsätta på den redan beträdda vägen, nemligen att genom en våldsam och onaturligt hög beskattning på den enskilda sedelutgifningsrätten försöka att frånrofva de enskilda bankerna densamma och lägga den i riksbankens händer, innan denna är så organiserad, att den kan eller bör få mottaga hela sedelemissionen. Om bankreformen kommer på den vägen — någon egentlig bankreform kan ju icke komma på sådant sätt, men en ändring i den riktning, som en bankreform skulle gå, men utan garantier — då kommer den på detta sätt införda ändringen ingalunda att medföra reda och trygghet, utan oreda och osäkerhet samt utsätta oss för, att stora olyckor kunna inträffa inom vårt affärslif, det är min öfvertygelse.

Den förste talaren nämnde, att jag såsom motionär har ansett, att det skulle vara tillfyllestgörande måhända, om det finge stanna vid den grundlagsförändring, som Riksdagen i år har beslutit, i afseende på kontinuitetens bevarande inom riksbankens styrelse, om det finge stanna vid den förändring i 71 § riksdagsordningen, som nu blifvit af Riksdagen antagen, och som endast väntar på Kongl. Maj:ts sanktion. Han har fullkomligt rätt i, att jag, när jag väckte min motion, hyste en sådan förmodan. Jag kan icke säga, att det var min uppfattning äfven, att så borde ske, men det var en förmodan, jag trodde, att det möjligen skulle kunna stanna dervid. Sedan dess har jag emellertid å nyo varit i tillfälle att på nära håll se och följa förberedelserna till ett val af bankofullmäktige, och derefter har hos mig stadgats den bestämda uppfattningen, att det bör åt Kongl. Maj:t inrymmas rättighet att deltaga i val till bankstyrelse, åtminstone bör Kongl. Maj:t tillerkännas rätt att insätta ordförande, på det att icke denne också hvarje år må hotas med att blifva insatt medelst lottnings. Detta har, såsom herrarne veta, skett och har flera gånger varit nära att ske å nyo. Jag skall icke närmare vidröra dessa valförberedelser, de tala icke att vidröras. Men det vill jag uttala, att vid utseende af de män, som skola styra rikets bank, borde det, enligt mitt förmenande, icke blifva fråga om i första rummet, huruvida personen står nära den ena eller andra kammaren, om han tillhör det ena eller andra politiska partiet.

*Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.*
(Forts.)

*Ang. omorga- Det enda rättesnöre, som synes mig vara riktigt och acceptabelt der-
nisation af vidlag, det är, att man skall se till, att man i riksbanken kan insätta
bankväsendet. redbare, insigtsfulle och för sin uppgift fullt passande män. Jag vet*

(Forts.)

icke, hvar man skall finna korrektivet mot det nuvarande sättet att gå till väga, hvilket, derom är jag viss, vi alla ogilla och beklaga. Men jag hyser ändock den förhoppningen, att förr eller senare skall i Riksdagen utbreda sig den uppfattningen, att det förtroende, som grundlagen lägger i dessa 48 elektorers hand att utse dem, som skola förvalta rikets penningverk, det är så ofantligt stort, att det icke utan ett drygt ansvar bör eller kan missbrukas derhän, att man begagnar det för att belöna politiska meningsfränder eller straffa politiska motståndare. Jag hyser den förhoppningen, att förr eller senare skall det ändock blifva en rättelse i detta afseende, och det är absolut nödvändigt, att man härvid fäster större vikt, än man gjort hittills, ty skall riksbanken en gång, såsom jag hoppas, få den magtställning, som en reform i den angifna riktningen medför, bör det också i afseende på valet af fullmäktige finnas större garanti, än hittills varit förhållandet.

Af de utskottsledamöter, som reserverat sig mot utskottets betänkaende, har redan den högt ärade ordföranden i utskottet uttalat sig och kommit till det slutet, att för närvarande icke skulle vara nödvändigt att skrifva till Kongl. Maj:t med anhållan om framläggande af ett nytt förslag, och han har dervid sagt, att klämman är alldeles precis densamma som förlidet år, och att det på den grund skulle vara att onödigtvis upprepa, hvad man då afslagit. Jag kan icke dela hans uppfattning. Först och främst är ingalunda motiveringen i den nu framlagda motionen densamma som hos den motionär, hvilken förlidet år framlade ett dylikt förslag. Icke heller är det beslut, till hvilket utskottet har kommit, i någon mån egnadt att begränsa Kongl. Maj:ts rätt att föreslå, hvad Kongl. Maj:t finner innebära de största garantier och de bästa anordningar vid genomförandet af en sådan reform. Alltså torde det skälet förfalla och den ärade ordförandens mening i detta fall vara tillräckligt bemött.

Herr Cederberg har skriftligen angifvit, i hvilka afseenden han skiljer sig från utskottet. Det förefaller mig emellertid, som om den välbefogade erinran, herr Cederberg gjort om att silfvermynt icke får inräknas i den metalliska valutan, är det hufvudsakliga, hvari han skiljer sig från utskottet. Jag vill lemna mitt fulla erkännande åt den erinran, han gjort, men det torde vara nog, att denna sak är omnämnd, och Kongl. Maj:t skall nog icke underlåta att taga denna erinran ad notam. Men i öfrigt synes mig, som om herr Cederbergs kläm är ett stöd åt utskottet, och att således utskottet och han böra kunna förena sig i den ganska öppna fullmakt, som utskottet gifver Kongl. Maj:t. Således, för hvar och en, som vill en bankreform; för hvar och en, som inser nödvändigheten af att Kongl. Maj:t tager detta ärende med kraft och allvar i sin hand; och för den, som också hyser en önskan, att Riksdagen mera hädanefter än hittills må inse behovet af en reform och understödja densamma, bör den kläm, som det sammansatta utskottet nu dikterat, vara tillfyllestgörande.

Under lifig önskan, att Första Kammaren måtte understödja min

motion och sålunda befrämja det viktiga ärendet, anhåller jag att få yrka bifall till det sammansatta utskottets förslag.

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.

(Forts.)

Herr Moberg: Då jag låtit i sammansatta utskottets betänkande anteckna mig såsom reservant utan att närmare hafva angifvit de skäl, som härvid varit för mig bestämmande, skall jag anhålla att nu få frambära desamma.

Af förhandlingarna vid hvarje års riksdag vill synas, som om omsorgen om bankväsendets reformerande, så vidt beror på enskilda motionärer, icke skulle få hvilat. Men under det att omsorgen härutinnan förut varit öfverlemnad åt representanter inom medkammaren, har vid denna riksdag frågan återupptagits af en ärad ledamot i denna kammare, ehuru vid den utgång, som vid förra riksdagen beredd herr Dahns motion, det kunde vara förlätligt antaga, att en motion med liknande syfte åtminstone icke inom denna kammare skulle vid denna riksdag framkomma, helst de skäl, som anföras för motionen, förefunnos lika väl vid förlidet års som vid denna riksdag, om nemligen kammaren tillmätt desamma den betydelse, som motionären förmenat dem ega. Den ringa pluralitet, hvarmed motionen och utskottets hemställan förra året förkastades, har emellertid, såsom synes af motionen, ingifvit motionären förhoppning om att vid en annan riksdag, sedan ärendet tagits om hand af den värde motionären, siffrorna skulle något förändras till förmån för motionen.

Såsom reservant mot sammansatta utskottets betänkande vid förra riksdagen, hade jag tillfälle att inför kammaren framlägga den mening, hvarvid jag oryggligt håller fast, nemligen att hvarje reform i bankväsendet enligt 1889 års komités förslag måste föregås af en förändring i riksbanksstyrelsens sammansättning, icke blott i så måtto, att större kontinuitet beredes densamma, utan äfven och förnämligast derutinnan, att åt Kongl. Maj:t medgifves rätt att deltaga i styrelsens sammansättande. Jag skall nu ej besvära kammaren med att återupprepa de skäl för denna min mening, som jag vid förra riksdagen till kammarens protokoli anförde, helst de blifvit på bättre sätt och med större styrka frambärliga af kompetentare person än jag. Om jag således icke kunde biträda herr Dahns vid förra riksdagen afgifna motion, var jag i år inom utskottet ännu mindre sinnad att understödja herr Lithanders motion, emedan, under det att herr Dahn höll frågan om riksbanksstyrelsens sammansättning öppen, herr Lithander i sin motion bestämdt afvisar tanken på en sådan förändring, i hvad rör inrymmande åt Kongl. Maj:t af rätt att deltaga i bankstyrelsens sammansättning, i det att han nemligen säger:

»Vidare och då med afseende på riksbankens styrelse Riksdagen icke lär vara sinnad vidtaga annan ändring än den, som innefattas i det ofvan omförmälda, till antagande vid innevarande riksdag hvilande grundlagsändringsförslaget, torde alla på förutsättning af ytterligare ändringar i grundlagarne hvilande stadganden i lagförslaget böra ändras, och således särskildt flera stadganden i V kap. (§§ 28—45) utgå eller omarbetas.»

Dessa ord innefatta, såvidt jag kan finna, en alldeles bestämdt uttalad åsigt derom, att herr Lithander för sin del icke vid en bank-

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)

reform fäster såsom oeftergifligt vilkor, att Kongl. Maj:t skulle ega deltaga i riksbanksstyrelsens sammansättning. Visserligen har jag nu haft tillfälle höra, att herr Lithander, i någon mån åtminstone, ändrat mening, men det var icke för utskottet bekant, och utskottet hade så mycket mindre anledning att antaga detta, som herr Lithanders yttrande i motionen förelag. Berörda omständighet synes mig böra uppmärksammas, ty dermed att nämnda yttrande af herr Lithander förefinnes, utan att någon vederläggning deraf från utskottets sida ifrågakommit, gifves naturligtvis, vid genomläsning af motionen i sammanhang med utskottets motivering, anledning att antaga, att utskottet i sin mån delat herr Lithanders uppfattning.

Ser man nu på de skäl, som föranlett motionären att, med eftergifvande af en af de förnämsta betingelser för ordnandet af bankväsendet enligt 1889 års komitéförslag, framkomma med motionen såsom betingad af nödvändigheten att skrida till bankväsendets reformerande, skulle de utgöras af, först och främst att »osäkerheten i vårt bankväsende återverkade på affärslifvet och utgjorde en fara för dess lugna utveckling». Ja, så länge bankerna förlänades oktroy på endast kort tid, kunde man verkligen tala om att affärslifvet rönte återverkan af det osäkerhetstillstånd, hvori bankerna befinna sig, särskildt med afseende å bankernas benägenhet att lemna försträckningar. Men numera, sedan bankerna förlänats oktroy till utgången af år 1903, så och då jag icke har anledning af motionen eller i öfrigt af motionärens yttrande att antaga, det han förmenar, att bankerna nu mindre än förr äro i stånd att understödja den allmänna rörelsen, kan jag icke förstå, att någon annan osäkerhet i vårt bankväsende råder än den, som lätteligen föranledes deraf, att motionärer ideligen äflas att framkomma med motioner i syfte att reformera bankväsendet.

Vidare har motionären såsom skäl för motionen anført, att »statsverket hade behof af en ökad bankovinst såsom bidrag till statens utgifter, samt att någon afsevärd ökning i samma vinst icke vore att motse, derest icke till riksbanken öfverlemuades all sedelutgifning i riket». Utom det att antagandet, att den enda möjligheten af ökad vinst för riksbanken vore att söka i öfverlemandet åt densamma af all sedelutgifningsrätt, torde vara något förhastadt — ty andra utvägar finnas nog — torde, vid bedömande af en fråga af så utomordentligt ingripande betydelse för vårt näringslif, det icke vara tillåtet att betrakta densamma hufvudsakligen med hänsyn till den vinst, som statsverket kan skörda af riksbanken, utan torde framför denna åträdde vinst uppmärksamheten böra fästas just derpå, att vårt näringslif, som i mångt och mycket, säga hvad man vill, har de enskilda bankerna att tacka för sin uppblomstring, icke beröfvas det skydd och den hjälp, det i de enskilda bankerna egt, utan att riksbanken, som skall öfvertaga mycket af deras förpligtelser, också fotas på en sådan grund, att den i sin hörnsten, styrelsens sammansättning, eger tillräcklig fasthet för att fylla en uppgift, hvars beskaffenhet och omfång torde vara minst lika vigtig att öfverväga som statsverkets vinst af riksbankens monopol på sedelutgifningsrätten.

Slutligen har motionären än ytterligare såsom ett af de starkaste skälen för motionen betonat, att den fördubblade beskattning å sedel-

utgifningsrätten, som Riksdagen beslutat, kunde komma att efterföljas af vidare ökning, till dess bankernas sedelutgifningsrätt på så sätt blefve illusorisk. Det måste erkännas, att den ärade motionären just icke har någon synnerligen stark tilltro till riksdagsmajoritetens rättskänsla, då han är villig att antaga, att densamma skulle finnas hugad att på dylikt sätt eludera de bankbolagen af Kongl. Maj:t med den rätt, som Kongl. Maj:t tillkommer, gifna förmåner och på samma gång gå Kongl. Maj:t och Riksdag i förväg vid lösningen af en fråga, hvars vikt jemte tveksamheten om rätta sättet för dess lösning just vållat, att man icke utan synnerlig betänksamhet skriker till en sådan lösning. Och i öfrigt har motionären sjelf angifvit korrektivet mot ett dylikt tillvägagående, då han säger, att »en fortsatt ökning i beskattningen af enskilda bankers sedelutgifning ur synpunkten af statens inkomster torde vara skäligen betydelselös, enär, efter det en viss gräns uppnåtts, beskattningen verkade såsom ett förbud». Dessutom torde väl ett sådant magtmissbruk af Riksdagen, liksom allt annat magtmissbruk, hämnas sig sjelf. Och jag tror, att man högeligen bedrager sig, om man antager, att den allmänna meningen i landet skulle förhålla sig alldeles likgiltig mot en på dylikt sätt företagen reform af bankväsendet. Den inskränkning i lånerörelsen, den inskränkning i afdelningskontorens antal, jemte andra på den allmänna rörelsen förlamande åtgärder, som af en sådan Riksdagens åtgärd skulle blifva en följd, skulle för visso icke upptagas med belåtenhet af dem, som kanske mer än de enskilda bankerna härpå blefve lidande. Och skäl torde vara att besinna — hvad man ofta vill förgäta — att dock litet hvar i landet nu kommit till insigt om, att de enskilda bankerna just deri hafva sin största betydelse, att de icke blott äro penningverk, som hafva att mottaga och utlåna penningar mot bästa möjliga ränta, utan äfven att de med dem förunnade förmåner hafva att verka för tillgodoseende och främjande af industri och näringar inom de provinsområden, der deras verksamhet faller. Och om än denna sistnämnda uppgift kunnat någon gång förleda en bankinrättning att öfverskrida försigtighetens gränser, hafva väl aktieegarne, men icke någonsin bankernas fordringsegare derpå blifvit lidande.

Om jag kanske något längre än som vederbort uppehållit mig vid motionen, skall jag blifva så mycket kortare, när jag nu kommer till utskottets betänkande, ty detsamma är märkligt, icke genom hvad det innehåller, utan genom hvad det icke innehåller. Motionären har nemligen, i helt naturlig tanke att utskottet skulle egna hans motion och det komitébetänkande, som deri omförmäles, en grundligare behandling, vidfogat motionen nämnda komitébetänkande, hvarför vi reservanter också yrkat, att komitébetänkandet skulle inom utskottet behandlas, då, såsom mig synes, goda skäl förefunnos, att ett komitébetänkande, som skulle förordas, också skulle inom utskottet behandlas och dryftas, så att man måtte blifva i tillfälle att pröfva, hvilka af de särskilda stadgandena i betänkandet voro värda att uppmärksammas och för Riksdagen förordas såsom sådana, från hvilka man borde utgå vid bankväsendets ordnande. Men berörda yrkande vann icke pluralitetens inom utskottet gillande, utan utskottet beslöt i stället hemställa, att Riksdagen måtte skrifva till Kongl. Maj:t och förordas komitébetänkan-

*Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)*

Ang. omorganisation af bankväsendet.
(Forts.)

det till antagande i tillämpliga delar. Nu får jag för min del erkänna, att jag icke vet, att i komitébetänkandet finnes något, som ej är tillämpligt på bankväsendet. Vidare vet jag icke, hvilken uppfattning pluraliteten inom utskottet hade om dessa tillämpliga delar, hvarom någon diskussion inom utskottet aldrig förekom, så att den ene ledamoten kanske ansåg ett stycke höra till de så kallade tillämpliga delarne, den andre deremot hänförde ett annat dertill. Slutligen, om utskottets betänkande bifalles af kammaren, kan man verkligen fråga, hvilka delar kammaren ansett vara de tillämpliga, då i betänkandet icke förekommer något derom. Jag har nog min enskilda mening om hvilken del af 1890 års betänkande icke af utskottet ansågs tillämpligt, nemligen V kapitlet: »Om bankens styrelse och förvaltning»; men det kan ju hända att jag deri misstager mig. — Då jag anser, såsom den förste värde talaren antydde, vara otvetydigt, att, om Riksdagen skrifver till Kongl. Maj:t såsom utskottet föreslagit, utan någon som helst vederläggning af herr Lithanders förmenande, att någon förändring icke behöfver vidtagas i riksbanksstyrelsens sammansättning med hänsyn till Kongl. Maj:ts rätt att deltaga deri, och utan angifvande af sin ståndpunkt härutinnan, Kongl. Maj:t ovilkorligen måste vara berättigad tro, att Riksdagen vill en förändring enligt komiténs förslag utan att sätta densamma i samband med förändring i bankstyrelsen, så och då jag icke vill bibringa Kongl. Maj:t en dylik uppfattning — hvilket, efter hvad jag hoppas, ej heller kammaren vill — tillåter jag mig yrka afslag å motionen och utskottets hemställan.

Herr Rettig: Vid behandlingen af bevillningsutskottets betänkande n:o 16, med anledning af herr Skyttes motion angående skatt för sedelutgifningsrätt, tillät jag mig säga, att med den ökade skatt, som nu var stadgad för att sedelutgifvande bank finge begagna denna rättighet, hade omkostnaderna för sedelutgifningen stigit så mycket, att få banker hade någon nämnvärd vinst på denna rörelse, och säkert är, att flera banker, om de räknade rätt, skulle finna, att vinsten vore ingen. Emellertid skulle följden säkert blifva, om skatten skulle ökas, eller man skulle bestämma sig för att indraga sedelutgifningsrätten för de enskilda bankerna, att dessa skulle upphöra i egenskap af solidariska banker, och att man i stället finge aktiebanker, eller vanlig bankirrörelse, och jag tror icke, att en aktiebank eller vanlig bankir skulle hafva fördel af att hafva så många afdelningskontor, som de enskilda bankerna nu hafva och hvarigenom den allmänna rörelsen nu så fullständigt skötes till allmän belåtenhet. Man bör vara försiktig, innan man gör sådana rubbningar i det allmänna affärlifvet, och i synnerhet är detta ju en af de viktigaste punkter, man kan tänka sig. Jag är icke någon egentlig motståndare till att sedelutgifningsrätten fräntages de enskilda bankerna och öfvertages af riksbanken ensam; jag skall mycket gerna vara med derom, i fall man kan vara förvissad om att den allmänna rörelsen icke störes, utan kan fortgå på lugnt sätt. Men dertill tror jag, att det fordras en grundligare utredning, än vid detta tillfälle kunnat fas, och säkert är, att man i första hand bör tillse, att någon fara icke förefinnes för att politiska skäl skola spela en roll vid tillsättandet af den styrelse, som skall öfvertaga

sedelutgifningen. Hvad nu beträffar utskottets och herr Cederbergs yrkande, hvilka till resultatet äro ungefär lika, endast med en liten skilnad beträffande silfvermyntets inräknande i den metalliska kassan, så synes mig, att om man skall skriva till Kongl. Maj:t, så bör man gifva Kongl. Maj:t en mera öppen fullmakt i fråga om det begärda förslaget, än man gör, då man säger, att det ovilkorligen skall grunda sig på 1890 års lagförslag, och för öfrigt tycker jag, att man äfven bör gifva Kongl. Maj:t rätt att framlägga förslag eller icke, efter som han finner omständigheterna kräva. I både utskottets och herr Cederbergs förslag hemställes nemligen, att Riksdagen besluter anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och framlägga förslag till lag. Jag skiljer mig från denna uppfattning på det sätt, att jag vill hemställa, att kammaren besluter en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t, efter den ytterligare utredning, som må finnas erforderlig, taga i öfvervägande, om och i hvad mån en omorganisation af bankväsendet, såvidt angår riksbanken och de enskilda sedelutgivande bankerna, bör ifrågakomma, samt, derest en dylik omorganisation anses behöflig, för Riksdagen framlägga det förslag, hvar till omständigheterna föranleda. Jag anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Ang. omorganisation af bankväsendet.
(Forts.)

Herr Forssell: I likhet med flere föregående talare, reservanter inom utskottet, kan jag icke finna annat, än att den af utskottet föreslagna skrivelsen är synnerligen obestämd, och att denna dess obestämdhet särskildt gifver anledning till *sådan* tolkning af skrivelsen, att Riksdagen väntar sig förslag till ordnande af bankväsendet, *utan* just det *vilkor* eller förbehåll, som här har blifvit omnämndt, eller att Konungen skulle få rättighet att insätta ledamöter i bankstyrelsen. Men det, som desse värde talare hafva ansett vara en *brist*, det tager jag mig friheten anse vara skrivelsens *förnämsta förtjenst*. Enligt min mening är det eu stor förtjenst, om man ändtligen kan komma från den sammankoppling af två till sitt väsen skilda önskningsmål, som först uppfans af 1883 års bankkomité och berodde på ett tankefel, samt icke gjort någon annan nytta och icke heller kommer att medföra någon annan följd än att uppskjuta eller omöjliggöra just den bankreform, som man med större eller mindre ifver åstundar.

Vi, mine herrar, som anse, att Konungens rätt till deltagande i tillsättning af ledamöterna i riksbanksstyrelsen skulle tillföra styrelsen ett ökad mått af skicklighet, af stadga och af kraft, äro likväl bestämdt icke logiskt berättigade att deraf draga den slutsats, att medgifvande af nämnda rättighet åt Kongl. Maj:t bör uppställas som ett *vilkor* för inskränkning af enskilda bankers sedelutgifning eller för förvärfvande af sedelmonopol åt riksbanken. Ty vi skulle dermed egentligen göra oss skyldige till en tankegång, som rätt uttryckt lyder som följer: »Om man icke vill medgifva riksbanksstyrelsens förstärkning, om man icke vill undanröjda den oegentlighet och den svaghet, som anses härröra af denna styrelses nuvarande sammansättning, då bör man *ej* heller få undanröjd den svaghet i riksbanksorganisationen, och den våda för den allmänna rörelsen, som ligger i bankväsendets decentralisation. Hvad är det nemligen, som har förmått den stora bankkomitén,

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)

och sedan i dess släptåg den allmänna opinionen, att med en sådan, förut okänd, styrka fördras sedelmonopol för riksbanken? Icke är det begäret att åt riksbanken monopolisera *all bankrörelse*. Långt derifrån! Nej, det är helt enkelt den kraftigt uttalade öfvertygelsen, att banksedelutgifningens decentralisation innebär för riksbanken en stor svårighet att uppfylla sin förnämsta uppgift: *myntvärdets upprätthållande och guld-kassans skyddande*. Det vill säga, man vill lemna sedelmonopol åt riksbanken, icke för att den skall derigenom beherska den allmänna rörelsen, utan för att banken skall hafva lättare att beherska sin egen rörelse och lättare kunna stå upprätt i den vid vissa tillfällen möjligtvis äfventyrliga allmänna rörelsen. Genom ett sedelmonopol eller genom en utveckling af riksbankens sedelutgifningsrätt skulle man således lättare undvika de svårigheter, som bankens styrelse nu har att motse, och derigenom naturligtvis också betrygga den allmänna rörelsen mot våda. Men om man nu i Riksdagen, af ett eller annat skäl, som sannerligen icke är ekonomiskt, utan politiskt eller — rättare uttryckt — historiskt traditionellt, icke vill medgifva Konungen rätt att tillsätta ledamöter i bankens styrelse, således icke vill på detta sätt förstärka bankens styrelse, då skulle väl deraf snarast följa, icke att man vägrar riksbanken det behöfliga sedelmonopolet, utan att man tvärtom deri finner ökad anledning att åt riksbanksstyrelsen åtminstone förläna ett sedelmonopol, af hvilket den i sin nuvarande svaghet har ett ännu större behof, för att kunna reda sig undan vanskligheter och sålunda bereda större trygghet åt den allmänna rörelsen.

Af detta skäl är det som jag anser, att hopkopplingen af de båda önskningsmålen är. logiskt sedt, fullkomligt origtigt. Vidare är den oriktig derför, att begäran af ökning i Konungens prerogativ, begäran af tillökning af hans magt icke kan motiveras deraf, att Konungen genom indragning af de enskilda bankernas sedelutgifning skulle lida minskning i något af sina prerogativ eller afstå från någon magt. De enskilda bankernas sedelutgifning är icke något Konungens prerogativ, och genom minskning eller indragning af denna sedelutgifning förminskar Kongl. Maj:t icke det ringaste af sin magt och myndighet öfver de enskilda bankerna.

Slutligen, mine herrar, det viktigaste af allt är, att man genom att tillstyrka denna sammankoppling af två skilda önskningsmål tillråder Kongl. Maj:t att begå ett taktiskt fel, d. v. s. att för Riksdagen uppställa ett vilkor för en medverkan eller ett medgifvande från Kongl. Maj:ts sida, hvilken medverkan Riksdagen möjligen kan undvara, hvilket medgifvande Riksdagen i sjelfva verket icke nödvändigt behöfver. För 15 eller 10 år sedan såg man ännu icke så klart som nu, att upprätthållandet af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt beror vida mindre på Kongl. Maj:ts mer eller mindre fasta föresats att bevara densamma genom att icke använda sin förordningsrätt, än på Riksdagens mer eller mindre fasta föresats att taga bort den genom att använda sin beskattningsrätt. Äfven den, som lika med mig anser, att Konungen har ett af sina viktigaste prerogativ i rätten att icke mottaga en Riksdagens bevillning, måste dock säga sig, att de enskilda bankernas sedelutgifningsprivilegium aldrig kan erhålla en sådan rang af statsintresse, att det på längden skulle kunna upprätthållas gent

emot en Riksdagens beskattningsåtgärd, allra helst under tider af stort finansielt behov.

Nu är visserligen sant, att man ser utöfningen af denna Riksdagens beskattningsrätt på något olika sätt och med andra ögon, när man, såsom den föregående värde talaren, anser, att allt är väl bestäldt med den bankväsendets decentralisation, som nu råder i Sverige, än när man, såsom jag, anser, att enskilda bankers rätt till utgifning af små sedelvalörer innebär ett fullkomligt oeffterrättlighetstillstånd. Men jag medgifver för min del mycket gerna, att det icke är något lyckligt förhållande, att Riksdagen sålunda finner sig föranlåten att på beskattningsväg afhjelpa en dylik oeffterrättlighet. Det är efter min tanke mycket att beklaga, att man så länge undanskjutit och genom allehanda konstlade vilkor och förbehåll omöjliggjort den reform, som kräfves af stora bankmessiga hänsyn, till dess att det nu ser ut, som om samma reform skulle komma att genomdrivas med stöd och hjälp af jemförelsevis smärre finansiella intressen.

Emellertid äro vi nu, enligt min mening, uti en sådan ställning, att inom en icke aflägsen framtid det lätteligen kan ske, att de enskilda bankernas sedelutgifning, åtminstone af tiokronesedlar, varder genom användning af Riksdagens beskattningsmagt faktiskt tillintetgjord. Och de enskilda bankernas målsmän synas mig icke böra taga denna ställning allt för lätt. De böra säga sig, att det dock är bättre, att förhållandet ordnas genom lag — i hvilket fall en moderat och successiv afveckling eger rum — bättre än att det ordnas genom en beskattningsåtgärd, som med ens tillintetgör den bestående sedelutgifningen. Och om de säga sig detta, böra de ock tillägga: »då böra vi i skrifvelse till Kongl. Maj:t tala så, att vi icke tillstyrka Kongl. Maj:t att såsom vilkor för denna för oss nyttiga uppgörelse uppställa något lagstadgande, hvarom vi icke kunna antaga, att Riksdagens kamrar — båda — skola förena sig.

Då jag för min del är alldeles öfvertygad om, att Riksdagens båda kamrar hvarken nästa riksdag eller under nästa riksdagsperiod skola acceptera den fullkomligt nya grundsatsen om Konungens deltagande i bankstyrelsens tillsättande, och då jag anser, att en uppgörelse om sedelutgifningen bör ske så fort som möjligt och icke har något egentligt samband med denna stora konstitutionella fråga, tillstyrker jag den föreliggande skrifvelsen.

Grefve Hamilton: Anledningen, hvarför den s. k. stora bankfrågan, oakadt en mångfald af motioner rörande densamma framkommit och ett ej ringa komitéarbete derpå nedlagts, likväl befinner sig olöst, torde få tillskrifvas de olika åsikter, som gjort sig gällande rörande sättet för denna lösning eller den strid, som förts mellan förkämparne för rikskanks- och privatbankssystemen. För dem, som dela den åsikten jag hyser, att hufvudändamålet för ordnandet af bankväsendet icke skall vara att bereda staten ett eller annat hundra tusental kronor högre inkomster, utan att genom dess ordnande betrygga en lugn och sund penningrörelse i landet och sätta bankerna i tillfälle att äfven under kriser så vidt möjligt tillfredsställa penningbehovet, bör det vara klart, att enda lösningen är att söka i en samverkan mellan de

Ang. omorganisation af bankväsendet.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)

olika intressena, i ett samarbete mellan riksbanken och de enskilda bankerna, sålunda att riksbanken intager sin naturliga ställning såsom ensam sedelutgivande centralbank, och de enskilda bankerna såsom förmedlare af penningrörelsen inom landet och spridare af sedlarne. Man måste erkänna, att vårt lands 27 sedelutgivande enskilda banker, med sina bortåt 160 hufvud- och afdelningskontor, på ett oklanderligt sätt, hvad på dem ankommer, handhafva penningrörelsen i landet, men för att kunna göra detta och uppehålla afdelningskontorens verksamhet, är det för bankerna nödigt att behålla sedelutgifningsrätten. Denna är emellertid hotad. Enligt uttalande vid bankmötet i september 1893 skulle de utgifter, som de enskilda bankerna få vidkännas för sin sedelutgiftning, uppgå till nära 3 procent af sedelbeloppet, och då det endast beror på en gemensam votering att genom en ökad beviljning så höja dessa utgifter, att bankerna icke kunna finna med sin fördel förenligt att behålla sedelutgifningsrätten, kunna de enskilda bankerna lätt nog rubbas i sin verksamhet. En följd af indragningen af denna rätt skulle blifva, att ett belopp, motsvarande de utelöpande sedlarne, med afdrag af guldkassan, skulle uttagas ur den allmänna rörelsen, och bortåt hundra afdelningskontor indragas. Ingen lär väl bestrida, att en sådan utgång af frågan, helst om den komme oförberedt, skulle vara ödesdiger för handeln och näringarna, ty äfven om riksbanken skulle kunna i en hast tillfredsställa penningbehovet, kan den deremot icke af brist på lokalkänedom pröfva de nya säkerheter, som komme att erbjudas densamma, och icke heller ersätta afdelningskontoren. Såsom exempel vill jag nämna, att i den provins jag tillhör finnes icke mindre än ett tjugotal bankkontor, och om blott hälften af dessa indroges, skulle det verka menligt på penningrörelsen.

Det torde därför vara skäl att i god tid och under lugna förhållanden söka få bankväsendet ordnad. Detta kan enligt min förmening ske på två sätt: antingen så, att riksbanken ensam öfvertager hela penningrörelsen, såväl den centrala som den lokala, eller så, att en samverkan eger rum mellan riksbanken och de enskilda bankerna. Huruvida riksbanken ensam kan öfvertaga hela penningrörelsen, utan att affärerna inom landet derigenom komme att lida, vågar jag be-
tvifla, dels emedan, såsom jag redan påpekat, riksbanken icke kan
rätta tillräckliga antal afdelningskontor för att ersätta de många bank-
kontoren, och ej heller af brist på lokalkänedom kan bedöma solidi-
teten hos affärsmännen inom de olika orterna, dels ock därför, att
riksbanken måste röra sig inom så trånga former, att den icke kan
uppfylla de fordringar, de enskilda affärsmännen nödgas ställa på den
bank, der de hafva sin rörelse.

En samverkan deremot mellan riksbanken och de enskilda ban-
kerna sålunda, att riksbanken ensam öfvertog sedelutgifningen samt
den stora centrala penningrörelsen och beredde tillfälle åt de enskilda
bankerna att bedriva den lokala rörelsen, derigenom att dessa banker
finge mot låg diskonto rediskontera sina vaxlar hos riksbanken och
mot låg ränta erhålla kassakreditiv, för hvilka förmåner de enskilda
bankerna skulle kunna tillförbindas att upprätthålla ett visst antal
afdelningskontor äfvensom delvis ställa sin portfölj af utländska vaxlar
till riksbankens förfogande, skulle bereda riksbanken fördelar icke

blott att få sina sedlar spridda mot goda, med de enskilda bankernas indorso försedda vaxlar och kassakreditiv, för hvilka de enskilda bankerna kunde pantförskrifva de säkerheter, som nu af sedelutgifningen äro bundna, utan äfven att kunna intaga en dominerande ställning med afseende på våra så viktiga utländska affärsförhållanden, hvaremot å andra sidan de enskilda bankernas kunder icke behöfde rubbas i sina affärer.

*Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)*

För så vidt en del ändringar vidtoges i 1889 års bankkomité's förslag, dels med afseende å den metalliska kassan, dels med hänsyn till en del detaljfrågor, med hvilka jag anser mig icke böra trötta denna kammare, och dels och hufvudsakligen derutinnan, att stadgandet i lagen angående indragning af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, med afseende å samverkan mellan riksbanken och de enskilda bankerna, icke blefve ett öfvergångsstadgande, utan komme att gälla allt framgent, tror jag, att bankfrågan kunde på grund af 1889 års förslag lösas i den riktning jag antydt.

Jag måste erkänna, att icke något af förslagen, vare sig utskottets eller herr Cederbergs eller herr Rettigs, tillfredsställa mig till fullo. Hufvudsaken för mig är emellertid, att Kongl. Maj:ts uppmärksamhet fästes på nödvändigheten af att ordna vårt bankväsen så snart som möjligt. Och då ett bifall till utskottets förslag medför den fördel, att kamrarne antagligen komma att stanna i samma beslut, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Medan jag har ordet, anhåller jag få bemöta några af de ärade reservanternas uttalanden. De synas hysa betänkligheter för att Kongl. Maj:t genom ett bifall till utskottets förslag skulle bindas i sin rätt att föreslå styrelsens sammansättning. Utskottet stödjer sitt beslut på 1889 års förslag, der det i 28 § står följande: »Riksbanken förvaltas, enligt hvad i 72 § regeringsformen stadgas, af nio fullmäktige, förordnade för tre år i sänder, tre af Konungen och sex af Riksdagen». När sålunda utskottet stödjer sig på detta förslag, tror jag icke att reservanterna behöfva hysa några betänkligheter. För öfrigt har utskottet sagt, att det icke funnit »lämpligt att allenast på grund af den nu väckta motionen ingå på en granskning i detalj vare sig af de nu anmärkta punkterna af 1889 års komitéförslag eller af detta förslag i öfrigt, utan har trots sig böra afvakta, att samma komitéförslag på ett mera direkt sätt än nu blefve underställt Riksdagens pröfning».

För detta uttalande håller jag utskottet räkning, enär jag anser, att derest utskottet skulle framställt alla befogade anmärkningar, skulle dertill erfordrats vida mera tid, än som stätt till utskottets förfogande.

Herr Nyström, Carl: Jag har några få ord att säga om det här föreliggande ärendet med anledning af den insats konstitutionsutskottet gjort i bankfrågan genom det förslag, som nu antagits af Riksdagen. Det har sagts af greve Spens, att ingen finnes, som anser allt vara väl bestämt med den riksbankens organisation, som skulle blifva följden af det beslut, hvilket utgätt från konstitutionsutskottet, antagits två gånger och nu endast väntar på Kongl. Maj:ts stadfästelse. Jag vill med anledning häraf påminna derom, att vi, som inom utskottet och Riksdagen gjort vårt bästa för att drifva fram frågan, icke ansett allt välbestämt

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)

i och med antagande af konstitutionsutskottets förslag. Vi hafva betraktat förslaget såsom en partiel reform, vigtig och nödvändig i sig sjelf, och därför hafva vi arbetat för den — men ingalunda innefattande en fullständig lösning af bankfrågan, och särskildt hafva vi icke antagit, att denna partiella reform borde på något sätt prejudicera frågan om sådan bankensomorganisation, att Kongl. Maj:t skulle deltaga i tillsättandet af bankens styrelse. Jag antager, att åtminstone de fleste af oss anse en reform gående i denna riktning vara högeligen önskvärd. Jag har nämnt detta för att icke någon skulle tro, att de, hvilka arbetat för den reform, som nu antagits af Riksdagen, på något sätt kunna räknas såsom motståndare till yrkandet att Kongl. Maj:t skulle tillsätta en del af bankens styrelse vid en fullständig reform af riksbankens administration.

För min del får jag säga, att, då jag har det största förtroende till reservanternas insigter och rättskänsla, element, som icke bör vara främmande vid en uppgörelse härvidlag, jag ansluter mig till reservanternas mening. Och jag har blott detta att tillägga i afseende på herr Forsells anförande: Han har fasthållit framför allt, att man borde skilja mellan frågan om bankens omorganisation genom införande af rätt för Kongl. Maj:t att tillsätta ledamöter i bankens styrelse och frågan om sedelutgifningsrätten. Han har sagt, att det vore stridande mot logiken att sammanblanda dessa saker. Men innan han kom till detta yttrande, sade han, att en sådan förbättring i riksbankens organisation, som ligger i styrelsens förstärkande med ledamöter tillsatta af Kongl. Maj:t, skulle tillföra riksbanken skicklighet, stadga och kraft. För dem som anse, att för den utvidgade verksamhet, det ökade ansvar, som skulle ligga i att riksbanken öfvertog all sedelutgifning, därför behöfdes icke svaghet, utan just den skicklighet, stadga och kraft, som herr Forsell ansåg komma att tillföras, för dem, säger jag, som så tänka, är det icke ologiskt, utan logiskt att sätta dessa båda reformer i sammanhang med hvarandra, den ena såsom en förutsättning för den andra. Jag tror, att de fleste anse, att med den ökade sedelutgifningen följer ett plus af ansvar och arbete och dylikt, och det är icke lämpligt, att detta skall tillkomma riksbanken i dess svaghetstillstånd, utan tvärtom behöfver den då det tillskott af kraft, om hvilket herr Forsell talade. Jag anser således, att det föreligger fullt skäl att sätta dessa reformer i samband med hvarandra, då den ena i viss mån är beroende af den andra.

Jag upprepar slutligen mitt tillkännagifvande, att jag sluter mig till reservanternas mening i denna sak.

Herr Törneblad: Jag har blifvit i väsentliga delar förekommen dels af herr Forsell och dels af greve Hamilton, men jag skall emellertid tillåta mig att till hvad desse talare yttrat lägga några anmärkningar. Jag får då bedja kammarens ledamöter väl fästa uppmärksamheten derpå, att här ingalunda är fråga om att riksbanken skall öfvertaga all penningrörelse i landet. Derom har aldrig varit i fråga. Det kan och vill riksbanken icke, och det skulle ej heller vara för rörelsen förmånligt. Deremot har frågan varit och är det fortfarande att bereda utväg för denna penningrörelse i landet att få existera

under tryggare förhållanden än de nu rådande. Och dessa tryggare förhållanden skulle åstadkommas genom ett slutligt ordnande af sedelutgifningsrätten och på det sätt, att riksbanken tager denna i sin hand. Riksbankens förnämsta uppgift är enligt dess reglemente att hålla det inländska myntet vid dess rätta värde, och hvad här nämnts derom att riksbanken bör gifva skälig vinst, detta står först såsom det fjerde af de mål, som blifvit uppställda för riksbanken. Olyckligtvis har man på sista tiden till följd af förhållanden, vid hvilka jag icke här behöfver närmare röra, kommit att fästa så stort afseende vid beloppet af vinsten, att man därför understundom förbisett riksbankens egentliga uppgift och på densamma ställt anspråk beträffande vinstens storlek, som visserligen icke tillfredställas af åtskilliga med riksbanken jemförliga utländska banker. Men om riksbanken skall kunna fylla sin egentliga och väsentliga uppgift att hålla det inländska myntet vid dess rätta värde och derigenom förekomma rubbningar, som måste utöfva stort inflytande på den allmänna penningrörelsen, då är det på tiden, att såväl riksbankens som de enskilda sedelutgifvande bankernas verksamhet ordnas med hänsyn till det slutliga målet, riksbankens sedelutgifningsmonopol, men på sådant sätt, att afvecklingen sker långsamt. Jag behöfver i det fallet knappast påminna derom, att 1889—1890 års bankkomité, som afgaf sitt betänkaude i slutet af år 1890, tänkte sig denna afveckling fortgå ända till år 1903 och sålunda beräknade öfvergångstiden till tretton år. Vi stå nu i maj 1894, och det torde då vara skäl att redan nu tänka på, huru förhållandena skola gestalta sig till och efter 1903 års slut, då oktrojerna löpa ut. Det är visserligen sant, att det är en lång tid till dess, men äfven om Riksdagen afläter en skrivelse, är frågan dermed icke genast afgjord, och i alla händelser torde det vara af vikt, att man på förhand tager sina mått och steg. 1890 års bankkomité förut-satte, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt redan 1893 skulle inskränkas till femtio millioner kronor och 1898 minskas till hälften af detta belopp för att helt och hållet upphöra vid 1903 års slut. För öfrigt är frågan om 10-kronesedlarne fullkomligt oberoende af oktrojerna och sväfvar som ett Damocles-svärd öfver de enskilda bankerna.

Vidare har man med full rätt fäst uppmärksamheten derpå, att Riksdagen försökt att taga i sin hand att ordna de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt. Jag har icke med min röst bidragit till det sätet att reglera frågan och har icke velat vara med derom, men faktum är, att sådana försök hafva gjorts och kunna fortfarande göras, och redan blotta tanken derpå, att ett sådant försök skulle kunna fullföljas, torde mana till försigtighet och framför allt utgöra en erinran derom, att man i den lugna dagen bör ordna sig för stormen.

Detta till svar till den talare, som ansåg att ingen annan osäkerhet rådde, än den, som framkallas af de idkeliga motionerna; men hvad äro väl dessa motioner annat än ett uttryck af den osäkerhet, som verkligen råder?

Hvad beträffar det förslag, som utskottet framlagt, så är detta väl elastiskt, och det hade kanske varit bättre, om förslaget varit något mera detaljeradt, men å andra sidan mötte härför stora svårigheter, och det torde dessutom för Kongl. Maj:t, som skall taga initiativet till omorganisationsförslaget, vara bättre, att han härvid är obunden, än

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)

om Riksdagen meddelat närmare bestämmelser. Man har här visserligen fäst sig vid uttrycket »tillämpliga delar» och frågat, hvilka dessa tillämpliga delar äro. Först och främst är det en del, som måste skilja sig från 1890 års förslag, nemligen den, som rör den af mig förut omnämnda afvecklingen af sedelutgifningen, och vidare påkallas en annan skiljaktighet af de förändrade förhållandena med afseende på silfvermyntet, hvarom kammarens ledamöter inhemtat upplysning i och genom det yttrande af bankofullmäktige, som förekommer bland de betänkan- det åtföljande handlingarna. Dessa silfverförhållanden äro verkligen af en ganska allvarsam natur, dock mindre för riksbanken, ehuru äfven den för tillfället skulle kunna hafva olägenhet af gällande bestämmelser, än för staten sjelf. Säkert är, att förhållandet mellan riksbanken såsom inlösare af silfvermyntet med guld och staten, som icke har någon motsvarande skyldighet gent emot riksbanken, måste snart ordnas. Det kan visserligen icke gå för sig vid denna riksdag, då något förslag derom icke framkommit, men det måste snart ske.

Hvad jag nu anfört visar i någon mån hvad som bör förstås med de tillämpliga delarne. Vidare torde det vara gifvet, att, då nära fem år förflutit sedan komiténs förslag afgafs, detta förslag kan behöfva underkastas någon revision med afseende å de förhållanden, som under tiden inträffat. Jag får ock för min del säga, att jag icke är någon beundrare af åtskilliga paragrafer i 1890 års förslag och att jag visserligen, i hvad på mig ankommer, icke skulle vilja vara med om att såsom civillag bestämma så mycket, som komitén föreslagit. Icke heller är jag utan en bestämd farhåga med afseende å det förslaget, att riksbankens styrelse skulle inom sig inrymma en dubbel dualism. Den ena är, att styrelsen skulle bestå af nio personer, hvilka skulle ega att besluta i stora frågor, men att beslutanderätten i låne- och löpande ärenden skulle öfverlätas åt fyra bland styrelseledamöterna. Den, som liksom jag i åtskilliga är tagit del af riksbankens styrelse, kan icke underlåta att uttala sitt bestämda tvifvelsmål om möjligheten att behörigen skilja de stora ärendena från de löpande, liksom derom, huruvida de nio ledamöternas förhållande till de fyra skall blifva det rätta. Vidare har jag också mina betänkligheter med afseende å den andra dualismen, den nemligen, att af styrelseledamöterna tre skulle utnämnas af Konungen och sex väljas af Riksdagen, ty jag fruktar, att mellan de sex och de tre lätt skulle uppstå ett förhållande, som icke skulle vara det bästa för riksbankens förvaltning och i följd deraf för penningrörelsen i landet. Det är ju möjligt, att jag misstager mig i denna farhåga, men nog torde det finnas anledning för densamma. För öfrigt torde det icke alltid vara så gifvet, att någon större trygghet skulle ligga deruti, att Kongl. Maj:t insatte tre ledamöter i riksbankens styrelse, ty det kan ju understundom hända, att Kongl. Maj:ts handlingar äro ett uttryck af samma stämning, som genomgår Riksdagen.

Jag har således åtskilliga betänkligheter mot hvad som innehålles i 1890 års förslag, men då jag tror, att det skall lända till förmån både för de enskilda bankerna och för riksbanken och framför allt för landets penningväsen, att frågan får utredning och blir slutligen ordnad, skall jag med min röst gerna bidraga till utskottets förslag, om

jag ock skulle önskat, att detsamma, i ett och annat afseende varit något annorlunda formuleradt.

Ang. omorganisation af bankväsendet.

(Forts.)

Friherre Klinekowström: Jag skall söka att blifva så kort som möjligt för att icke förorsaka ledsnad hos herr Almén. — Den, som någon längre tid varit ledamot af Riksdagen, känner tillräckligt, att icke så få förslag blifvit gjorda för att åstadkomma stora och väsentliga förändringar i fråga om riksbanken, så att den skulle blifva dels en aktiebank, dels en bank, i hvars styrelse Kongl. Maj:t skulle hafva rättighet att insätta en del af fullmäktige, hvarjemte ifrågasatts, att flera af de författningar och föreskrifter, som nu finnas intagna i bankreglementet och bero ensamt på Riksdagen, skulle förändras till författningar af civillags natur och således stiftas gemensamt af Riksdagen och regeringen. Alla dessa förslag skulle naturligtvis minska Riksdagens rätt och magt öfver riksbanken, och jag anser, att denna Riksdagens rätt att uteslutande ordna och styra öfver riksbanken är af det ofantliga värde för svenska folket, att jag skulle mycket beklaga, om någon förändring härutinnan komme att ske. Jag skulle ock mycket misstaga mig om åsigtarna i medkammaren, om några sådana genomgripande förändringar med afseende å riksbankens organisation der skulle bifallas. Jag tviflar åtminstone på, att landsortsrepresentanterna i den kammaren någonsin skola komma att dertill lemna sitt bifall. Erfarenheten af de bemödanden, regeringen under gångna tider af stor nöd gjort att vilja tillgripa riksbankens tillgångar för att så medelst erhålla medel att fortsätta och utföra krig, borde för oss vara ett varnande exempel att icke tillåta regeringen att hafva någon magt öfver riksbanken. Icke allenast under Karl XII:s tid, utan ännu mer under de sista åren af Gustaf IV Adolfs regering, voro dessa försök nära att lyckas, och hade icke riksbankens styrelse med sådan kraft motsatt sig dem, hade det gått illa med våra finansiella förhållanden.

Man säger här, att man vill hafva en lag, som tillåter indragning af de enskilda bankernas sedlar, och att man därför bör vända sig till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till en sådan lag, men jag kan icke finna, hvad behof riksbanken och Riksdagen kan hafva af en dylik lag. Jag har flere gånger på detta rum nämnt, att Riksdagen har i sin hand att ensam besluta om en indragning af de enskilda bankernas sedlar. Riksdagen behöfver endast fortgå på den väg, den redan två å tre gånger beträdd, och ytterligare höja beskattningen på de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, och denna sedelutgifning skall upphöra af sig sjelf. Att köpa en lag, hvarigenom detta resultat vinnas, med medgifvanden, hvarigenom Riksdagens rätt öfver riksbanken skulle förminskas och konungamagtens inflytande ökas, finner jag vara obehöfligt, onödigt och högst farligt.

Man säger, att det skulle ruinera de enskilda bankerna, om man beröfvar dem rättigheten att utgifva sedlar, men jag tror icke detta. Om man jemför de årliga utdelningarna från de enskilda bankerna med aktiebankernas, hvarom upplysning erhålles i de tryckta redogörelserna öfver bankernas verksamhet, skall man finna, att aktiebankerna ofta lemna mycket större utdelning än enskilda banker. Således

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.

(Forts.)

finner man, att banker kunna existera med stor fördel utan rätten att utgifva särskilda kreditsedlar.

Jag skulle hafva god lust att göra en kritik öfver de yttranden rörande nödvändigheten för de enskilda bankerna att bibehållas vid sin sedelutgifningsrätt, hvilka såsom reservationer vid åtskilliga tillfällen afgifvits af vår högt ärade talman i hans egenskap af ledamot och ordförande i riksbankens styrelse, men jag anser, att det skulle vara föga grannliga att anställa en sådan kritik, då han i följd af sin befattning här i kammaren icke skulle kunna besvara mina anmärkningar. Jag nedlägger därför min talan i detta fall.

Jag ber att få framhålla en särskild anledning, hvarför det skulle vara mycket önskligt, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt indroges och förenades med riksbankens verksamhet. Vi hafva oss alla väl bekant, att den stora allmänheten af de årliga redogörelserna öfver de enskilda bankernas verksamhet kan erhålla blott en högst ofullständig kännedom om de säkerheter, som ligga till grund för dessa bankers sedelutgifningsrätt. Jag har med mycken uppmärksamhet år efter år följt med de tryckta redogörelserna för att få kännedom om bankernas säkerheter och har dervid funnit, att den del af redogörelserna, som handlar härom, är mycket för mycket summariskt uppställd. Jag vet väl, att de, som granska bankernas ställning och deras fonder och säkerheter, taga notis om förhållandet, men det vore icke för mycket, att den stora allmänheten, som skall hafva förtroende till bankernas sedlar, också får veta, hvilka säkerheter ligga till grund för dem. Jag kan icke neka mig nöjet att offentligen omnämna, hurusom bolaget Thule här i staden nyligen utgifvit och bland allmänheten spridit en tryckt redogörelse för hela sin verksamhet, hvilken redogörelse omtalar beskaffenheten af alla säkerheter, som ligga till grund för bolagets fonder. Det skulle vara väl, om det blefve genom lag bestämdt, att de enskilda bankerna hade skyldighet att salunda för den stora allmänheten utgifva på samma sätt specificerade redogörelser, hvilket nu icke sker.

Jag delar de åsikter, som här uttalats såväl af herr Forssell som nu senast af herr Törnebladh. Jag finner nemligen, att den kläm, som utskottet föreslagit att blifva Riksdagens beslut, är allt för elastisk, och om den föreslagna skrifvelsen kommer att aflätas till Kongl. Maj:t, tror jag, att den skall för Kongl. Maj:t utgöra en anledning att vid sitt förslag till reorganisation af riksbanken återkomma med begäran att få deltaga i tillsättandet af riksbankens styrelse. Det skulle vara mycket att beklaga, om en sådan begäran skulle bifallas. Man har nu sagt, att, om en sådan proposition inkommer, den kan afslås, och jag är för min del öfvertygad, att den blir afslagen. Men hvarför då införa i skrifvelsen till Kongl. Maj:t sådana uttryck, som kunna föranleda en dylik proposition?

På grund af hvad jag anført, får jag yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Lithander: Blott ett par ord för att bemöta några yttranden af den talare, som hade ordet näst efter mig. Han anmärkte, att jag i min motion ansett, att det skulle komma att få bero vid den

grundlagsändring, som innefattas uti det i år antagna förslaget om ändring i bestämmelserna rörande val af bankofullmäktige, och att därför, om den föreslagna skrifvelsen afginge, detta kunna lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t att vidtaga någon åtgärd till omorganisation af bankväsendet. Jag får i anledning deraf erinra, att en sådan skrifvelse till Kongl. Maj:t kommer att grunda sig, icke på min motion, utan på det betänkande, som utskottet med anledning deraf afgifvit, hvaraf följer, att den af honom anmärkta omständigheten icke torde kunna vara till något sådant hinder, som han ansåg.

Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.
(Forts.)

Samme talare synes mig äfven hafva varit utsatt för en annan missuppfattning, då han trodde, att jag med den af mig framhållna osäkerheten på bankväsendets område syftade på någon oförmåga hos de enskilda bankerna att fylla sin uppgift. Men sådan var icke min mening, utan jag afsåg med mitt uttryck, dels att alla beslut i bankfrågor, som tillhöra Riksdagens afgörande rörande riksbanken, kunna tillkomma genom gemensam votering, och dels det sätt, hvarpå valet till riksbankens styrelse försiggår, nemligen så, att sammansättningen ofta afgöres medelst lotterispel eller kompromiss. Det är i dessa förhållanden, jag anser osäkerheten ligga, och jag är öfvertygad om att han härutinnan är ense med mig.

Hvad beträffar den på senare tider så oerhördt stegrade beskattningen å de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, så har jag djupt beklagat, att dylika beslut kunnat genomföras, jag har städse i bevillningsutskottet motsatt mig dessa höjningar, och jag önskar följaktligen för ingen del, att man skall fortsätta på denna väg; men man kan ju med skäl hysa fruktan i detta hänseende, och min åsigt om olämpligheten af ett sådant tillvägagående har just utgjort ett af hufvudskälen för min önskan, att Riksdagen och Kongl. Maj:t måtte taga bankfrågan om hand, så att den måtte i tid ordnas.

Här hafva framstälts åtskilliga anmärkningar mot klämman i utskottets förslag. En del af reservanterna hafva ansett sig icke kunna antaga densamma, därför att den icke skulle gifva Kongl. Maj:t anledning att föreslå Riksdagen att gifva Kongl. Maj:t rätt att deltaga i val af riksbankens styrelse. Den siste talaren hade precis motsatt uppfattning. Han ville icke vara med om klämman, därför att han ansåg, att den skulle kunna »locka» Kongl. Maj:t till ett dylikt förslag. Häraf synes bäst, att det är ganska svårt att författa en kläm, som passar alla, men det är icke utan afsigt klämman i utskottets betänkande blifvit så affattad, att den icke binder Kongl. Maj:t vid något visst förslag, utan öfverlemnar åt Kongl. Maj:t att afgöra, hvilket förslag kan vara det bästa och hafva de största sympatierna inom Riksdagen.

På grund af hvad jag redan förut anført, ber jag att få fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundin: Då jag deltagit i det beslut, det sammansatta banko- och lagutskottet i denna fråga fattat, ber jag att få deri yttra några ord. Jag har här hört framhållas, att vårt land skulle haft ofantligt många fördelar af de enskilda bankerna, och jag anser äfven, att dessa banker medfört mycket gagn, men jag tror också, att de i ganska många fall verkat till skada. Resultatet af bankernas verksam-

*Ang. omorga-
nisation af
bankväsendet.*
(Forts.)

het har bidragit att rubba det allmänna förtroendet man och man emellan, hvilket spelar en så stor roll, och om än de enskilda bankerna medverkat till näringslivets uppblomstrande och till att skaffa millioner in i landet, torde detta mången gång hafva åstadkommit blott på bekostnad af andra viktiga intressen.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid, utan ber endast att få till protokollet antecknad, att jag anser det skola lända till en sund och lycklig utveckling för landet, om sedelutgifningen öfvertages af riksbanken ensam, och får jag vördsamt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Moberg: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång tagit ordet. Jag har blott önskat fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som att döma af den förda diskussionen undgått åtskilliga talares uppmärksamhet. Det har af åtskilliga antagits vara ett oundgängligt behof att framkomma med en skrifvelse, för att frågan skall hållas vid lif. Jag vill med anledning häraf erinra, att Kongl. Maj:t, efter det 1889 års komité afgifvit sitt förslag, för Riksdagen framlagt en kongl. proposition, deri Kongl. Maj:t uttalat, att Kongl. Maj:t ämnade föreslå reformer på den af 1889 års komité inslagna väg, men att Kongl. Maj:t först ansåg sig böra framlägga förslag till förändringar i riksbankens styrelse. Kongl. Maj:t har således frågan i sin hand, och en påstötning synes mig därför hvarken lämplig eller passande, utan att Riksdagen på samma gång angifver, på hvad sätt den vill hafva frågan löst, särskildt med afseende å riksbanksstyrelsens sammansättning.

Herr Cederberg: Då jag är bland reservanterna, ber jag få betona, att min ställning icke är densamma som öfriga reservanters, enär jag är af den åsigt, att en skrifvelse bör aflåtas. Men hvad som föranledt mig att reservera mig är det, att utskottet utan någon som helst därför verkställd utredning beslöt framlägga komplett oförändradt precis samma förslag, som Riksdagen i fjol aflog. Något sådant ville jag icke vara med om, och som jag antog, att utskottsförslaget skulle komma att antagas af Andra Kammaren, fann jag mig böra framlägga ett skrifvelseförslag, som mera närmade sig Första Kammarens sistlidna år uttalade mening och som kunde, om det här antoges, föranleda till sammanjemkning, och enighet sålunda slutligen uppnås kamrarne emellan. Men om man för fjorton dagar sedan, då utskottets betänkande inkom på kammarens bord, kunde tänka sig en sådan utväg, lägger den nu långt framskridna tiden hinder i vägen för dess begagnande, och då en eventuel sammanjemkning numera icke vidare är möjlig, anser jag mig icke böra yrka på bifall till min reservation, utan endast tillkännagifva, att jag, i händelse af votering, röstar för utskottets skrifvelseförslag.

Herr Sandberg: Då jag är reservant mot detta utlåtande, skall jag yttra några ord.

Jag är icke emot, att riksbanken öfvertager all sedelutgifning, men för att riksbanken skall kunna så göra, fordras säkra garantier. Först och främst måste alla viktigare bestämmelser i bankreglementet

öfverflyttas till civillag, och först i andra rummet komma, enligt min uppfattning, regeringens anspråk på deltagande i tillsättningen af riksbankens styrelse. Under öfverläggningarna i utskottet voro, såsom en föregående talare också nämnt, Andra Kammarens förtroendemän alldeles ovilliga att ingå i någon pröfning af 1889 års bankkomités förslag, och deraf slöt jag, att icke heller Andra Kammarens majoritet ville gå in på hvad deri hufvudsakligen föreslås. Att under sådana förhållanden skrifva till Kongl. Maj:t och framkalla nya förslag, som åter skulle afslås, föreföll mig ändamålslost.

Jag kan icke underlåta att säga ett ord om herr Forssells yttrande derom, att det blifvit en allt mer och mer utbredd mening, att riksbanken skall hafva sedelutgifningsmonopol. Jag medgifver, att han kan hafva rätt, men med afseende å grunden till denna menings allmänna utbredning föreställer jag mig, att många, kanske de fleste, som hysa denna mening, föranledts dertill af den falska förhoppningen, att riksbanken, om den finge detta monopol, skulle gifva en flerdubbelt större vinst än nu, och de hafva gått så långt i denna förhoppning, att en gammal riksdagsman i Andra Kammaren för några år sedan sade sig hoppas, att om riksbanken öfvertoge all sedelutgifning, så skulle den gifva så stor vinst, att *alla* skatter blefve öfverflödiga.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o af herr *Rettig*, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter den ytterligare utredning, som må finnas erforderlig, taga i öfvervägande, om och i hvad mån en omorganisation af bankväsendet, så vidt angår riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna, bör ifrågakomma samt, derest en dylik omorganisation anses behöflig, för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena i så fall föranleda; och 3:o att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition dervid antagits afslag på utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta banko- och lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 39.

Upplästes och godkändes statutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 28, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och

n:o 32, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Berg, Gustaf*, under fyra dagar från och med den 5 samt herr *Bergius* under tolf dagar från och med den 7 i denna månad.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 8 och 6 skulle på föredragningslistan till nästa sammanträde uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Vidare medgaf kammaren, på hemställan af herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,01 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.